

phantis Hierosolymam rediens, crucem domini à Persis ablatam secum deferens eo loco reponit, in quo antea fuerat. Captos à Persis in patriam remittit. Rediens deinde Constantinopolim literis & otio delectatus, ad astrologiam se contulit. Sororis tamen suae filiam tantus imperator contra ius fasque in uxorem accipit; & ut sceleri scelus adderet, quod fieri consuevit, ubi quis in peiora labitur, ad Eutichianos transtulit, eo potissimum tempore quo Anastasius Persa monachus sub nomine Christi à suis captus, martyrium passus est; cuius reliquiae postea Romam aduectae sunt, & in monasterio beati Pauli repositae ad aquas saluarias, ut uulgo dicitur. Ferunt eodem tempore Sisebutum Gothorum regem plurimas Hispaniae ciuitates, quae ad Romanos defecerant in fidem recepisse, Iudaeosque omnes in regno deprehensos grauioribus supplicijs ad Christi fidem compulisse rogatu (ut aiunt) Heraclij, qui in fatis habuerat, sibi cauendum à circuncisis esse, cum tamen postea haud satis fati necessitatem circumspicens, à Saracenis circuncisionem obseruandam oppressus sit. Agebantur haec in oriente, nec suis athletis pro fide Christi carebat occidens, Arnulphus enim Metensis episcopus consilio & sanctitate Dogobertum Francorum regem in officio continebat, adiuuante Amando Traiectensi episcopo, uiro quidem optimo, & religionis Christianae defensore acerrimo. Hispanus quoque Isidorus Hispalensis episcopus Leandri successor multa tum scripsit, quae fide christianam mirifice iuuant. De summo enim bono, de uiris illustribus, de uocabulis graematis, & etymologicis libros composuit. Historiam praeterea ab Adā usque ad tempora Heraclij, uitas quorundam sanctorum, historiam Longobardorum, & breuē quandam cosmographiam stylo satis eleganti edidit. In eo homine pluris facienda est certe sanctitas quam eruditio. Sunt qui scribant Isidorum Germanum fuisse, quamquam Hispani hunc suum esse affirmant; utcumque sit, satis constat, eum fuisse quauis laude dignum ob doctrinam & sanctitatem. Deus autē dedit, cuius tempora ad haec etiam quae diximus notiora fecere, & terrarum motus, & scabies quaedam ita ad elephantiam tendens, ut deformitate cognosci homines non possent, moritur pontificatus sui anno tertio, die tertio & uigesimo, ac sepelitur in basilica Petri sexto idus nouēbris, eius morte episcopatus tum uacat mensis unum, dies. XVI.

BONIFACIUS. V.

Bonifacius quintus, natione Campanus, patre Iohāne, eo tempore pontificatus inijt, quo Eleutherius patricius Romam ab Heraclio missus, uindicta Iohannis heretici xarchi morte, semetipsum regem Italiae creat. At uero cum Romam proficisceret à militibus suis necatur, eiusque caput Constantinopolim mittit. Huius in locum postea Isidorus patricius Constantinopolitanus hexarchus successit. At Theudelinda (ut diximus) mortuo Adoaldo marito, unā cum filio regnum Longobardorum sibi uicemque integre gubernans, inter Longobardos & Italos pacem decennio continuit, ecclesias multis donis & muneribus exornauit, fundos quoque his adiecit, quorum prouentibus sacerdotes uterentur. Anno uero duodecimo Heraclij Mahometus Arabs, ut quidam uolunt; ut, alij Persa, nobili genere natus, patre qui deos gentium coleret, matre Hebraica Hismaeliticis generis, magnū in christiano populo excitauit incendium; & ita magnū, ut uerear ne eius secta nostra potissimum aetate reliquas christiani nominis penitus extinguat, adeo tepefecim, & aetate corpore laeuidi interitum nostrum expectantes cōcidimus. Inualescit eius secta nunc multo magis quam antea. Nam tota Asia & Africa magna pars Europae Mahometanis principibus subiecta est. Instat nunc Turci terra ac mari, ut nos tanquam uniuersae reipublicae christianae non imminet. Expectant sacerdotes, ut à secularibus hoc tantum bellum & tanta necessitas sumat. Expectant itē seculares, ut presbyteri tuēdae religionis causa pecunias in sumptibus bellicos polliceantur & subministrēt, nec in peiores usus effundat, quae admodum facere plerique consueuerunt, pecunias elemosynis & sanguine martyrum comparatas, in aurea & argentea uasa & praegrada quae fundentes, parte de futuro solliciti, dei quae tantum utilitatis gratia colunt, & hominum contemptores. Ad Mahometum redeo, uirum uacuo uersurum & acris ingenij, ut cum inter christianos diu uersatus esset, oēsque omnes qui ante fuerat sectas cognouit

set, nouam quandam superstitionem introduxit, ut uideamus, quae prope nostra religio extincta est. Ausus est etiam comparato ingenti Arabum exercitu fines Romani imperij turbare, cuius motus Heraclius cito compeleuit, sollicitatis eius ad defectionem militibus pollicitationibus & praemijs. Bonifacius autem pontifex uir singularis humanitatis & clementiae, magna in omnes benignitate & gratia utens, nullum genus officij, quod bonum pastorem deceret, praetermisit. Instituit praeterea ne qui ad ecclesias confugerent, inde uel retraherentur, neue acolyti reliquias martyrum attraherent, quod est presbyterij, aut subdiaconi officium. Mandauit item ut quouis in loco sacrilegi anathematizarentur; ut uel testamēti iussu principis ubique ualere. Coemiterium autem beati Nicomedis fecit et dedicauit. In clericos uero integre uiuētes uicem liberalis & munificus fuit. Gallus autem beati Columbanus discipulus, ita in occidente tantum uiuebat, ut etiam in uita sancti nomen mereretur. Huius uestigia secutus est Eustachius abbas, secuta & sancta Aurea, in cuius honorem beatus Eligius monasterium uirginum aedificauit. Ferunt etiam Basilium quendam Isidoro aequalē uita, moribus & doctrina insignem tum habitum fuisse. Moritur autem Bonifacius pontificatus sui anno quinto, die decimo, & in basilica Petri collachrymatibus omnibus sepelitur. Eius autem in morte diebus tredecim sedes tum uacat.

HONORIUS. I.

Honorius natione Campanus, patre Petronio uiro consulari, eo tempore pontificatus inijt, quo Theudelinda mortis, eiusque filius Adoaldus de regno deijt, successit in eius locum Arialdo. Instabat tum (ut diximus) Heraclius quod de Persis triumphauerat, ut oēs Iudaei imperio subiecti baptizarentur. Hac ob rem Saraceni et Arabes arma sumētes à natiuitate Christi anno sexcentesimo tertio ac uigesimo, ita Heraclij duces superarunt, ut hominem felicem primo mox infelicissimum reddiderint, duce Mahometo, qui cum magnū se dei prophetam assereret, magicis artibus Asianos & Africanos deludens, ita populos quosdam cōcitrauit noua à se religione imbutos, ut paulum abfuerit quin omnino imperij nomen deleteret, capta Alexandria, multisque alijs Syriae & Ciliciae urbibus; Saracenos sectatores suos habuit, à Sara Abrahamae legitima uxore ita appellatos, quasi legitimis diuinis professionis successores & haeredes. Secutus est homo callidissimi ingenij hac in re Hierobon exēplum, qui tribus suae alios colendi ritus descripsit, ne unquam Iudaeorum imperio subessent. Idem postea fecere Graeci à catholicis dissentientes, non ob religionem tantummodo, sed ob imperij, cuius gratia Nestorianorum, Iacobitarum & Hebronitarum errores secuti sunt. Verge postremo hac pertinacia eo deducti sunt, ut unā cum religione & secta imperium omnino amiserint, in turpissimum seruitutem redacti. Mahometus autem (ut in Alcorano legitur) quo magis sectatores suos à religione christiana seiuingeret, haereticos quosdam in compositionibus legibus, maxime uero Nestorianos secutus est, multa hinc inde contra legem Moyses & euangelij dei aetate colligēs, ac in unum quasi corpus redigēs. Ferunt Heraclium tantum quidem desperatōe & foedam pacem cum Saracenis inijisse, & Pyrrhi patriarchae Constantinopolitani & Cyri Alexandrini episcopi fraudibus deceptum, in haeresim quoque Monothelitarum incidisse, unā tantummodo uoluntatem in Christo esse dicentium, unde nomen accepere. Hos tamen postea tanti erroris autores hortante Honorio, & uerum ante oculos literis & nuncijs ponēte, relegauit Heraclius. Honorius autem à rebus externis aliquid tantum quietis adeptus, doctrina, moribus sanctissimis omnem prope clerum renouauit. Basilicam beati Petri regulis aeneis ex loue capitolino sumptis coepuit. Aedem Hagnetis martyris uiam momentana, ut carmen in apside indicat, aede Pancratij uia aurelia restituit. Tempora quoque Mastalij ad aquas saluarias, templum quatuor coronatorum martyrum, templum beati Cyriaci uia Hostiensis miliario septimo, templum Seuerini apud urbem Tiburtinam magnificētissimis operibus aedificauit; & argento auro, porphyreticis, & marmoreis lapidibus in cruatione parietum, opere tectorio, opere uermiculato exornauit. Restituit etiam coemiterium Marcellini et Petri uia laucana. Ecclesiam quoque beatae Hagnetis apud sanctum Syluestrum, ecclesiam beati Hadriani in tribus foris huius madata & impesa aedificatas fuisse, scribunt nonnulli; ut uero unoquoque sabbato à sancto Apollinari ad diuam Petrum iretur cum letarijs

Sisebutus Gothorum rex.

LXX. pont.

Eleutherius patricius.

Mahometus Arabi.

alij Elidius

LXXI. pont.

momentana forte legendum.

primus instituit. Moritur autem uir sanctissimus anno pontificatus sui duodecimo, mense undecimo, die. XVII. ac in basilica Petri sepelitur quarto idus octobris. Eius morte annus unus, menses septem, dies decem & octo sedes interim uacat.

SEVERINVS. I.

LXXXII. pō.

Electione pontificis imperator confirmare solebat.

Seuertus patria romanus, patre Labieno, in demortui Honorij locum subrogatus, ab Ilatio totius Italiae hexarcho in pontificatu confirmatur. Vana tunc est habebat cleri ac populi electio, nisi id imperatores, aut eorum hexarchi confirmassent. Ilatius itaque ob eam causam Romam profectus, cum pontificem confirmasset, ne gratuito tantum laboris suscepisse uideretur, thesaurum & sacrum basilicae lateranensis adiuuantibus romanis quibusdam spoliatur, resistentibus aliquandiu, frustra tamen sacerdotibus templi, quorum primates omnes postea in exilium misit. Indignabatur enim Ilatius eos tantum in thesauris habere, neque quicquam in usus bellicos conferre, praesertim cum milites inopia rerum omnium tunc laborarent. Huius praedae partem militibus concessit, partem secum Rauennam detulit, reliquum uero ad imperatorem misit. Saraceni autem, quos pretio conductos ab Heraclio diximus, cum eis auare maligneque pacta merces persolueretur, in Syriam profecti, Damascum imperio subiectam uic capiunt. Deinde uero cum reliquis Arabibus, qui domi remanserant coniuncti, commetibus & armis ad iuti Mahometi furore incitati, Phoeniciam, Aegyptum peruagati, resistentes tum imperio suo, tum legi mahometanae passim caedunt. Versi deinde in Persas Hormisdam Perfarum rege interempto, non prius uastandi omnia finem fecere, quam Saracenum legem & imperium suscipiunt. Verum Heraclius audita Saracenum licentia, capta praesertim Antiochia, ueritus ne Hierosolytam occuparent, crucem domini Constantinopolim deferendam curauit, ne iterum in Agarenorum manus deueniret. Agarenos enim Graeci Arabas appellarunt ob ignominiam, quasi ab Agar ancilla Abrahae ortos; neque ita multo post Hierosolyta capta est. Mahometo autem (ut quidam scribunt) ad Mechem mortuo in principatu Calipha successit. Post hunc Hali. Quo quidem pulso, quod nimium superstitiosus esset, alterum Caliphum sibi ducem Aegyptij creauere. Ferunt tum etiam ne quid calamitatis deesset, quod romanum uexaret imperium, Sisebutum Gothorum regem omnes Hispaniae ciuitates Romanis ademisse: ac tum demum Romanos imperare in Hispania desisse. Seuerinus autem pontifex uir singularis pietatis & religiosus, amator pauperum, in calamitosos benignus, in omnes munificus, in reparandis templis splendidus, pontificatus sui anno primo, mense secundo moritur, ac sepelitur in basilica Petri quarto nonas Augusti. Vacat tum sedes mensis quatuor, dies undetriginta.

IOHANNES. IIII.

LXXXIII. pō.

Rhotaris Arioaldo in regno successit arriane sectae.

Iohannes quartus, natione Dalmata, patre Venantio, pontificatum iniens, statim mira pietate usus est. Ex reliquis enim thesauris, quos Ilatius apud Lateranum reliquerat, captiuos omnes, quos potuit Istrios & Dalmatas a captiuitate redemit. Interea uero Rhotaris, qui Arioaldo in Longobardorum regni successerat, licet iustitia & pietate insignis habitus sit, ad arrianos tamen declinat, passusque est, ut eodem tempore omni bus regni sui ciuitatibus duo episcopi pari potestate praesentent: alter enim catholicus, alter arrianus, habebatur. Tanti praeterea ingenij fuit, ut leges quae sola memoriae & usu retinebantur, in seriem quandam redegerit, codicemque ipsum edictum appellari praecipere. In re autem militari ita praestans fuit, ut Hetruriam omnem & Liguriam cum ora maritima Massiliam usque in suam redegerit potestate. Anno deinde sexto regni sui moriens, Rhodoaldo filio regnum reliquit. Ferunt sacerdotem quendam Rhotaris corpus apud templum Iohannis baptistae sepultum, noctu aperto tumulo spoliasse: solent enim pretiosa quaedam cum regum corporibus reponi. Hanc ob rem beatus Iohannes homini apprensus, ei mortem interminatus est, si deinceps templum suum ingrederetur. Huic enim sancto Rhotaris mirum in modum in uita deditus fuerat. Idem contigit temporibus nostris Alouisio cardinali, patriarchae Aquileiensi. Eruto enim sepulchro ab his spoliatur, quos ipse ex infima sorte hominum ad dignitatem sacerdotalem et meliorem fortunam

erexerat. Rhodoaldus igitur regni gubernacula suscipiens, Gundibergam reginam Theodelindam filiam in uxorem accipit, quae religionem matris imitata, ut illa Modocia, sic ipsa Tarracinae Iohannis baptistae templum aedificat, plurimisque auro & argento exornat. At Rhodoaldus in adulterio deprehensus, a marito adulterae interficitur. Huic autem successit Aripertus Gudualdi filius, Theodelindae reginae frater, qui apud Ticinum saluatoris oraculum condidit, uariisque ornamentis insigniuit, & fundis dotauit. Iohannes autem pontifex ueritus ne corpora Vincentij & Anastasij aliquando in manibus barorum deuenirent, ut Romam quam diligentissime ferrentur curauit, ac iuxta fontem lateranensem in oratorio beati Iohannis baptistae magna cum ueneratione collocauit. Sunt qui scribant huius pontificis tempore & Vincentium Beluacensem episcopum, & Muardum archiepiscopum Remensem sanctitate & doctrina in pretio fuisse. His addunt & Reginulpham Gallam matronam genere & sanctitate insignem; & Renaldum Traiectensem episcopum, uita & miraculis clarum. Iodocus quoque his nequaquam inferior est habitus, qui Britonum regis filius spreto regno, cum aliquandiu in eremo uiuisset, tandem in pago Pontio moritur. Iohannes autem pontificatus sui anno primo, mense nono, die nono moriens, in basilica Petri sepelitur quarto idus octobris. Vacat tum sedes mensis unus, dies tredecim.

THEODORVS. I.

LXXXV. pō.

Theodorus natione Graecus, patre Theodoro episcopo Hierosolyms oriundo, pontificatum iniens, omnia quae ad dignitatem religionis christianae pertinerent arbitrabatur circumspicere, ut bonum pastorem deceret: in omne, maxime autem erga pauperes mira benignitate utens. Interea uero Heraclius trigesimo imperij sui anno, morbo intercutineo perijt, cum paulo ante Theodorum cognomento Caliopam mortuo Ilatio hexarchum in Italiam misisset. In locum uero demortui Heraclij primo sufficitur Constantinus filius, qui quarto suscepti imperij mense, ueneno opprimatur. Martinae nouercae & Heraclionis insidijs, quos quidem ad tantum facinus (ut aiunt) Pyrrhus patriarcha instigauerat. Heraclionem itaque mortuo fratre imperium occupat, eo potissimum tempore, quo Cyrus, Sergius & Pyrrhus Acephalorum haeresim instaurantes, unam operationem in Christo, humanitatis scilicet & diuinitatis, unamque uoluntatem praedicabant. Ex his autem Pyrrhus audita Heraclij morte redeundum in patriam cupidus, ex Africa ubi exulabat Romam ueniens, ac errati ueniam petens non ex animo, sed fide, a Theodoro uiuendi formam accepit. Verum prius uitam amisit, quam tanto scelere quae sit dignitatem poterit obtinere. Senatus enim populusque Constantinopolitanus cognito scelere, in Martinam Heraclionemque consurgens, cum hunc naso, illam lingua mutilam relegasset, Pyrrhum de fuga retractum interficit. Constantium uero Constantini dolo necati filium imperatorem creat. In locum autem Pyrrhi Paulum episcopum sufficit, quem Theodorus pontifex Romanus dignitate priuauit, quia orthodoxae fidei normam & rationem suscipere recusabat, adiuuante eius stultitiam Constantino in eandem haeresim stolide nimium prolapsa. Conuersus deinde ab hoc certamine pontifex ad ornanda sanctorum corpora, Primi & Feliciani martyrum reliquias ex arenario uia nomentanae ablatas in basilica Stephani protomartyris in Caelio monte collocat; multis ornamentis, tum ex argento, tum ex auro adhibitis. Idem quoque basilicam aedificat uia flamminea non longe a ponte miluio, & statim dedicat. Duo postremo oratoria construxit & ornauit: quorum alterum erat apud Lateranensem basilicam beato Sebastiano; alterum uero uia hostiensis Eupulo martyri dedicatum. His ita constanter & sancte peractis, moritur pontificatus sui anno sexto, mense quinto, die decimo octavo; sepeliturque in basilica Petri pridie idus Maij. Episcopatus autem diebus duobus & quinquaginta tum uacat.

MARTINVS. I.

LXXXVI. pō.

Martinus primus, patria Tudertinus, patre Fabricio, in Theodori locum sufficitur, legatos statim Constantinopolim misit, qui Paulum, adhortarentur, ut omnibus erroribus suis aliquando ueritatis callem ingrederetur. Is autem non

modo pontifici bene monēti non obtemperat, uerum etiam eius legatos Constantij auctoritate abusus, in diuersas insulas relegat. Quā ob rem indignatus Martinus synodum centum & quinquaginta episcoporum Romae habuit, in qua Cyri Alexandrini, Sergij ac Pyrthi damnationem renouauit, & Paulum patriarcham omni anathematis uinculo damnatum priuauit. Interea uero dum hac ita agerentur, pax Italiae quae inter Romanos & Longobardos annis triginta durauerat, turbata iam cepta est, Longobardi omnia ad utilitatem suam trahētib; contra uero recusantibus Romanis, quae prae terius fasq; mandarentur, maxime uero cum Rhotaris Arriana labe inquinatus, nullam ferme ciuitatem haberet, cui non Arrianum pariter & catholicum episcopum praeposuisset. Hunc autem errorem emendare conati Theodorus & Martinus, rem saepius frustra tentauerant. Ob has igitur causas instante etiam Theodoro Italiae hexarcho, bellum Longobardis indicitur. Non detrectarunt illi certamen. Ad Scultennam siquidem Mutinae amne acriter utrinq; pugnatum est. Tandem uero Theodorus superatus funditur & fugatur. Quo quidem in praelio ex suis ad septem milia desiderati sunt. Rhotaris autem tanta uictoria elatus, Liguriam omnem haud magno negotio breui in potestate suam redigit. Interea uero Constantius fortunam cum duce mutaturus, reuocato Theodoro Olympi um hexarcho in Italiam statim mittit, qui primo quidem & Monothelitarum sectam per omnem Italiam spargeret; & Martinum pontificem, aut interficeret, aut captum ad se perducendum curaret. At Olympius Romam ueniens, ubi iam synodus habebat contra hunc atq; alios orientalis ecclesiae errores, cum uirus conceptum spargere non posset, licetorem suum immisit, qui Martinum in ecclesia sanctae Mariae maioris caperet, & ad se perduceret; uel saltem parere recusantem interficeret. Factur' mandata licetor, dei miraculo subita caecitate corripit. Atq; ita diuinam maiestatis nutu tam discrimen tum Martin' euasit. Hac uero orientalis & occidentalis ecclesiae discordia freti Saraceni Alexandria cum ingenti classe soluentes, Rhodum puenere; captaq; urbe colossium fama celeberrimum demoliti sunt, ex cuius aere nouēcentos camelos onustos ferunt. Erat enim septuaginta cubitorum, cuius autor Chares Lyssippi discipulus habitus est. Deinceps uero occupatis multis Aegei maris insulis in Siciliam nauigates, multa daña Siculis intulere, quod Olympius Martini precibus motus eos insula depulit, non sine magna nauium, militum ac suis ipsius iactura; ibi enim morbo correptus moritur. Constantius uero tot calamitatibus nihilo melior factus, Theodorum Caliopam cum his mandatis iterum in Italiam mittit, ut primo quoq; tempore Martinum pontificem ad se uinctum mitteret; eiq; rei socium addidit Paulum Pellariū, qui tantum facinus curaret. Theodorus a Romanis perbenigne exceptus, cum salutandi causa adire pontificem simularet, homini catenas iniicit, eumq; Constantinopolim mittit. Vnde postea in Chersonesum ponti exilij causa deportatur; ubi quondam beatus Clemens Romanus praesul exulauerat. Martinus autem multis calamitatibus circunuentus, ac inopia rerum omnium pressus, tandem in exilio moritur, pontificatus sui anno sexto, mense uno, diebus sex & uiginti. Sedes autem Romae quatuordecim mensibus tum uacat, quia nil certi de sanctissimi uiri morte habebatur.

EUGENIUS .I.

Eugenius primus, patria Romanus, patre Ruffiniano e Caesio monte. Martino in pontificatu successit, eodem ferme tempore, quo Petrus in locum Pauli haeretici Constantinopoli sufficitur. Hic enim etiam melius aliquatulum de religione sensit quam Paulus, non tam usque adeo eadem fidei normam tenuit, quam sancta Romana ecclesia praedicat & seruat. Cuius quidem literae Romam missae, duas operationes & uoluntates in Christo negantes, ita sunt explosae, ut clerus ipse interdiceret pontifici ausus sit, quo minus in ecclesia sanctae Mariae maioris sacrificaret, nisi prius tam prophanas literas reiecisset. Interea uero Grimoaldus dux bene tanus Rhomoaldo filio Beneuenti duce relicto, cum ingenti exercitu in Galliam Cisalpinam mouens, Papiam Pertheritem, Mediolano Gundibertum Arithperti filios expulit. Quod ubi Clodoueus Francorum rex intellexisset, casum adolescentum miseratus, magnas copias statim in Italiam misit, quae

adolescentes in regnum paternum restituerent. In Transpadana regione praedium utrinque magna animorum concitatione committitur, cum illi redire in ditionem patris nam, hic retinere bello partum conarentur. Tandem uero se inclinante ad Grimoaldum fortuna fusi ac fugati Galli, Italia expelluntur. Sunt tamen qui scribant Gallos hac ratione deceptos esse. Longobardi enim simulata fuga, castra rerum omnium copia ac uicini potissimum plena relinquentes, haud longe in insidijs constitent. Galli uero castra ingredienti rati ueram esse hostium fugam, in omnem uoluptatem effunduntur, epulis & uino replentur, quare superuenientibus hostibus, cum somno etiam grauati passim ueluti pecora sine custode iacerent, ita ab hostibus caeduntur, ut uix nuncijs superfuert, qui tantam cladem Clodoueo nunciaret. Hac uictoria fretus Grimoaldus, omnem prouinciam statim in potestatem suam redigit. Eugenius autem pontifex, uir mira pietatis, religionis, mansuetudinis, comitatis, munificentiae, pontificatus sui anno secundo, mense nono moritur; ac in basilica Petri sepelitur quarto nonas iunij. Vacat tum sedes mensum unum, dies octo et uiginti.

VITALIANVS .I.

Vitalianus patria Signinus, ex oppido Volscorum, patre Anastasio, eo tempore pontificatum inijt, quo Caesarea Perfarum regina nesciente marito cum paucis fidelibus Constantinopolim uenit, anno sexcesimo tertio ac. LXXX. Quae quidem ab imperatore honorifice suscepta, non multo post characterem baptismi suscepit, cuius rei causa profecto uenerat. Hoc ubi intellexisset Perfarum rex, legatos statim Constantinopolim mittit, qui uxorem ab imperatore repetant. Respondet imperator in arbitrio reginae esse standi uel discedendi, proinde eam sciscitentur. Interrogata regina respondet, nunquam redituram in patriam, nisi rex Christiani nomine susciperet, qui statim te cognita cum quadraginta milibus hominum Constantinopolim pacato agmine ueniens, perbenigne ab imperatore susceptus, una cum militibus suis baptizatus, in regnum cum uxore reuertitur. Postea uero Constantius Constantinopolim filio in partem imperij suscepto, comparata ingenti classe Constantinopoli soluens, Tarentum peruenit; copias etiam terrestres nauibus onerarijs secum uehens. Inde uero terrestri itinere in Samnium ueniens, obsidere Beneuentum instituerat. Verum ubi intellexit urbem ualido praesidio, multisq; comitatibus Rhomoaldi diligentia munitam esse, Luceriam mouens, urbem uic cepit; ac directam solo aquauit. Inde autem Acherontium profectus, cum urbe munitissimam capere non posset, Beneuentum oppugnare adortus, statim obsidionem soluit, quod intellexerat Grimoaldum propediem cum magnis copijs affuturum, ut filio Rhomoaldo opere ferret. Neapolim igitur primo, mox Romam inde Constantius petens, magna incommoda in itinere passus est. Saburro autem ciue Romano cum uiginti milibus hominum apud Phormias relicto, qui hostes reprimeret, tandem ad urbem peruenit, prodeunte obuam pontifice cum clero & populo usq; ad sextum lapidem honoris causa. Ductus per urbem plaudente multitudine ad basilicam Petri, pallium auro intertextum sancto obrulit. Interim uero Rhomoaldus patris auxilio fretus, Saburrorum aggreditur & superat; ac plurimos Graecos interficit. Hac desperante motus Constantius, quinta posteaquam urbem ingressus est die, ad direptionem conuersus, omnes statuas ex aere & marmore ad ornatum urbis locis insignibus positas, omnia ecclesiarum ornamenta paulo decetiora distrahit, ac nauibus ad id subuectis imponit; plusq; ipse ornamentorum septem diebus urbi detraxit, quam barbari antea ducentis & quinquaginta octo annis, ne dicant maleuoli, & historiarum ignari, Gregorij pontificis iussu communitas esse maiorum statuas & monumenta. Duodecimo autem die Roma in malam rem abiens, Graeculus nequam & perfidus Neapolim contendens; inde quoq; in Siciliam proficiscitur, ubiq; tributa adeo acerbe colligens, ut filij obarati a parentum complexibus diuellerent. Commoratus aliquandiu in Sicilia homo auarissimus, dum Syracusis in balneo libidini uacat a suis occiditur; in eiusq; locum Mezentius, cuius fraude necatum putant Constantium, imperator a militibus creat. Magna fuit in hoc homine uarietas. Nam pri-

LXXXVIII.
pontifex.

B. P. L. D. Z.

Olympius.

Rhodus a Sa
raenis capi-
tur.LXXVII.
pontifex.Litera Eugeni-
ij negantes
diis opatio-
nes & uolun-
tates in Chri-
sto.

mo quidē ubi intellexit Vitalianum pontificatum inihisse, nuncios misit, qui ei suo nomi-
ne gratularent: quicq; euāgelia aureis literis scripta, ac multis gemmis ornata beato Pe-
tro condonarent, Deinde uero mutata sententia, nec dijs nec hominibus pepercit, diui-
na humanaq; omnia confundens. At Vitalianus cultui diuino intentus, & regulamec-
clesiasticam composuit, & cantum ordinauit, adhibitis consonatiā (ut quidam uolūt)
organis, Theodorum quoq; archiepiscopum, & Hadrianū abbatem uiros doctissimos
atq; optimos in Britanniam mittit (quam Angliam uocant) cum magna potestate ligā-
di & soluendi, quo Britannos in fide, prædicationibus & exemplo contineret. Fece-
re mandata, ac quidē diligēter uiri optimi, Librū præterea Theodorus scripsit, quo de-
clarauit, qua pœnitentia dilui unumquodq; peccatum possit. Sunt tamen qui hoc opus
Theodoro pontifici ascribant, Vitalianus autem bene & ex sententia quantū in eo fuit,
gubernata ecclesia, anno. XIII. pontificatus sui, mense. VI. moriē: ac sepelitur in basilica
Petri, VI. calendas Februarij. Ep̄atus autē tum uacat mensibus. IIII. diebus quindecim.

A DEODATVS .I.

LXXXIX.
pontifex.

A Deodatus patria Romanus, patre Louiniano, ex monacho pontifex creatur, eo
tempore potissimum quo Lupus Foroianorū dux regnum Italiæ occupa-
re conat^{us} est. Grimoaldus enim (ut diximus) à filio Rhomaldo duce beneuē-
tano contra Constantium imperatorem in auxilium accitus, Lupo (ut aiunt) regnū &
oues commendauit. In Hetruria enim Aemilia & transpadana Italia omnia tumultu Lu-
pus inuoluit. Hanc ob rem Grimoaldus Bauaros duce Cacanno in Lupum pecunijs &
pollicitationibus mouet: qui primo congressu à Lupo superati sunt. Verum sequēti die
præliū repetentes, Lupum superant & obruncant, ac totum Forumiulij diripiunt. Gri-
moaldus autem abeunte ex Italia Constantio in Cisalpinam rediēs, Forum popiliū sabba-
to sancto aggressus, cæcis omnibus diripuit, ac solo æquauit, propter iniuriam quā eo lo-
ci à Rauēnatibus acceperat, cum in auxilium filij proficisceretur. Dum uero Arneſtes
Lupi filius adiuuantibus Dalmatis dueatū paternum repetit, ad Natisonem fluuium
à Longobardis superatus, duce Vectari Vicentinoꝝ comite cæditur. Opitergini quoq;
hanc calamitatem sensere. Domo enim et patria pulsi sunt: quia Arneſtis studiosi erant,
in Sicilia uero tum quoq; laboratum est: eo enim ex omnibus prouincijs Romanis pro-
fecti milites sunt, ad opprimendum Mezentium: cuius dolo Constantius interfectus fu-
erat. Quo sublato, cum omnes passim dilaberentur, superuenientibus cum magna classe
Saracenis, & Syraculā & tota insula occupatur. Vnde postea onusti præda Alexandri-
am redeuntes, urbis quoq; Romæ ea ornamenta secum detulere, quæ Constantius Syra-
cufas aduexerat eo animo, ut inde Constantinopolim trañcerentur. Indicabāt profecto
tot clades, tot mala, & stella crinita, quam Græci cometem appellant: quæ tribus conti-
nuis mensibus apparuit: & pluuia magna, ac frequentia tonitrua, qualia nūquam antea
fuerat. Sed cæcum est humanum genus: etsi enī futura præuidet, nō tñ ut deceret, sibi ca-
uet. Ferunt autē his frequentibus pluuijs, omnes segetes conculcatas iterū renatas esse:
& ad maturā frugē peruenisse, in Cisalpina potissimum. Interea uero Adeodatus uir re-
ligione & omni comitate præditus, in delinquentes clemens, in pauperes bñficus, in ho-
spites benignus, erga calamitosos misericors, ecclesiam beati Petri uia portuēsi iuxta pō-
tē Meruli tñ instaurauit ac dedicauit. Auxit & monasteriū sancti Erasmi in Cælio mon-
te ædificijs & fundis, ubi ipse monasticā uitā duxerat. Supplicatiōes quoq; frequētes ha-
buit ad abolenda prodigia, quæ diximus tñ apparuisse. Demū uero pōtificatus sui anno
III. mēsis duobus, diebus, V. uir sanctissimus moriē: & ab omnibus fletus ad basilicā
Petri sepelitur, sexto calendas Iulij, Vacat tum sedes mensibus quatuor, diebus uiginti.

DONVS .I.

LXXX.
pontifex.
Grimoaldus
Longobardo.

Donus patria Romanus, patre Mauritio, eo tempore pōtificatū inijt, quo Gri-
moaldus Longobardoꝝ rex moriē. IX. die post phlebotomiā in brachio factā,
dum arcu in columbam sagittā acriter intēdit, qđ fieri nō sine magna neuroꝝ
& uenarū contentione solet, unde sanguis sine ulla intermissione prodijt. Fuere in hoc

rege multa præclaræ corporis & animi dotes. Tantū enim prudentia & cōsilio ualuit,
non solum in rebus externis, uerum etiā in domesticis, ut quædā capita ac quidem uti-
lia Rhotaris regis edicto addiderit, quæ postea legis formam acceperunt. Fuit præterea me-
diocris staturæ, corpore ualidus, capite caluo, pmissa barba, nec aīo minus in rebus agen-
dis q̄ corpore promptus. Sepultus est aīr Papiæ in basilica beati Ambrosij, quā ipse sua
impensa ædificauerat. Pertaris autē Arithperti regis filius, quē pulsum à Grimoaldo di-
ximus, dū exul ex Gallia in Britannia trañceret, incerta uoce admonet, ut mortuo Gri-
moaldo regnum paternū repetat: qua quidē uoce permotus, licet incertus haberet au-
tor, in Italiam rediens tertio mense post Grimoaldi mortem, regno paterno sine contē-
tione potitus est. Eodem ferme tempore Dagobertus Francorum rex uir callidus & astu-
ti ingenij, nec cōsilio minus q̄ manu promptus moriē, cuius animā ē manibus dæmonū
lipaream insulam ppe attingentiū liberatā ferūt Dionysij ac Mauritiij martyris, ac etiam
Martini confessoris auxilio, quos semper dum uixit, ut patronos coluit, et tēplis honoratio-
res reddidit. Donus aīr pontifex honori & cultui diuino cōsulens, uestibulū beati Petri
(quod paradisum uocant) quadriporticiū mar moribus strauit, sublatis (ut arbitror) ex
illa pyramide, quæ in uaticano est: è regiōe molis Hadriana. Instaurauit præterea & re-
stitutas dedicauit ecclesiam apostolorum uia hostiensis: & ecclesiam beatæ Eufemiæ uia
appia sitam. Clerum quoq; diuersis ordinibus distinxit, & honoribus auxit. Monachos
uero quosdam Syros cum Nestorianis sentientes in monasterio Boetianūꝝ Romanis incolendū tradidit. Præ-
terea autem tñ ualuit doctrina & sanctitate uitæ, ut Rauēnatū ecclesiam à Romana iā
pridem segregatam, & ob eam rem Aliocephalim appellatam, sedi apostolicæ obtrepe-
rantem reddiderit. Theodoro eiusdem ecclesiæ præside in hanc opinionem defendēte.
Sunt etiā qui scribāt huius tēporibus & Proiectum ep̄m in agro cameracensi ob fidem
Chrii martyrij poenā & gloriā subijisse: & Mezelindim fœminā incompabilis pudicitia
tñ habitā, quæ ab Ardenio amatore petita, & uarijs cruciatibus affecta etiā pro psecuto-
re ob crimē dei nutu obcæcato, ita orauit, ut eius p̄cis homini scelesto & intēperanti
lux tandē sit reddita. At Donus pōtificatus sui anno. V. mense. V. die. X. moriē, ac sepeliē
ad basilicam Petri apostoli, III. idus Aprilis, cuius in morte ep̄scopus uacat mēsis
duobus, diebus sedecim.

AGATHO .I.

Agatho natione Siculus, patre Romano, anno domini. DCCII. ex monacho pō-
tifex creat, uir certe tantæ sanctitatis, ut leprosum obuiū factum osculo suo ita-
tim liberauerit. Tantæ præterea mansuetudinis & humanitatis fuit, ut neminē
à se unq; tristē dimiserit. Nactus itaq; imperatorem moribus suis haudquaquam disti-
mitem Monothelitarum causa concilium habere constituit. Expectauit itaq; donec Cō-
stantinus à bello in patriam rediret, qui Saracenos à se uictos imperio Romano uctiga-
les reddidit. At uero cum Bulgari ex Seythia ueniētes Thraciam tum inuasissent, eos
rumque impetum retardare imperator conaretur, ab hostibus Pannoniam inter &
Mœsiam ingenti clade superatur. Hanc ob rem pacem nō æquis conditionibus finire ne-
cesse fuit. Pannonia siquidem & Mœsia his ad incolendum concessa est, non sine magno
reipublicæ Christianæ emolumento & commodo. Hi enim tanquam propugnato-
res nostri, bellū iam septingentis & septuaginta annis contra Thurcos Christiani nomi-
nis hostes assidue gerunt. Pace itaq; hac ratione pta, Agatho pontifex statim legatos Cō-
stantinopolim mittit, Iohannē Portuensem ep̄scopum, & Iohannem Romanæ ecclesiæ
diaconum. Hos perbenigne susceptos, mira charitate Constantinus adhortatus est, ut o-
missis cauillationibus & sophisticis altercationibus, ex æquo & bono omni controuersia
sublata, duas ecclesias unam tandem facerent. Aderant in ea synodo ducenti & octoginta
tanouem ep̄scopi. Delati in medium sunt imperatoris iussu è bibliotheca Constantino-
politana libri, ubi ad antiquorum patrum sententiā & decreta perlegerētur. Inuerrebāt
ueras maiorum sententias Gregorius patriarcha Constantinopolitanus & Macharius
Antiochenus, unanī tātum uoluntatem & operationem in CHRISTO esse diiudicantes.

Cometis appa-
ritio.Aliocephalis
ecclesia.

LXXXI. pō.

Constantinus
Saracenis de-
uictis Roma
redit.

Verum cum orthodoxi rationibus & autoritatibus instarent, ac Gregorium in ueram sententiam deduxissent, Macharium pertinacem anathematizant, eiusque sectatores: & Theophanum abbatem uera sententem in locum Macharii Antiochenum episcopum creant. Hac autem re ex sententia feliciter gesta, ut deo gratia agerentur, quod utranque ecclesiam unam fecisset sententia & animis, Iohannes episcopus Portuensis octaua paschae coram principe ac patriarcha, coramque populo Constantinopolitano in basilica sanctae Sophiae missam latine celebrat, approbantibus omnibus, qui tum aderant, uerum esse ac sanctum illum sacrificandi morem: & qui aliter sentiunt, a recto & honesto discedere.

Sexta synodus

Hac est autem sexta uniuersalis synodus ducentorum & octogintanouem episcoporum Constantinopoli habita, qua Cyrilli, Athanasii, Basilii, Gregorii, Dionysii, Hilarii, Ambrosii, Augustini, Hieronymi, sententia conclusum est, duas naturas & operationes in Christo esse, explosaque illorum pertinacia, qui unicam esse in domino uoluntatem dicebant, unde Monothelitae uocati sunt. Prima enim synodus trecentorum & XVIII. patrum (ut antea diximus) Niceae habita est, pontifice Iulio, ac Constantino principe contra Arium, qui diuersas in trinitate substantias ponebat. Secunda Constantinopoli centum & quinquaginta patrum, Gratiani principis & Damasi papae temporibus contra Macedonium & Eudoxum, negantes deum esse spiritum sanctum. Tertia in Epheso ducetorum

Prima synodus Niceae. Secunda.

Tertia.

patrum, magno Theodorico principe & pontifice Caesestino contra Nestorium Constantinopolitanum episcopum, qui uirginem non dei, sed hominis tantum genitricem appellauit: quique aliam personam carnis, aliam faceret diuinitatis: & seunctum alterum esse filium dei, alterum hominis praedicaret. Quarta Chalcedoniae, quae urbs est regione Byzantii est sexcentorum & triginta patrum, Leone pontifice & Martiniano principe contra Euthicem Constantinopolitanum abbatem: qui asserere non dubitabat Christum post humanam assumptionem, non ex duabus naturis consistere, sed sola diuina contentum esse. Quinta Constantinopoli contra Theodorum & haereticos omnes, qui Mariam uirginem solum hominem peperisse dicebant, non deum & hominem: qua in synodo constitutum est, ut beata uirgo theotocos diceretur, quia uerum deum & hominem peperat. De sexta synodo satis superius diximus, in qua etiam plurimum ualuerit litterae Damiani episcopi Ticinensis, Mansueti archiepiscopi Mediolanensis nomine missae, quibus haec potissimum in erant, Haec est uera dei & hominis fides ut duae credantur in deo uoluntates, duae operationes. Ego (inquit) quod ad diuinitatem, et pater unum sumus: quod ad humanitatem pertinet, pater maior me est. Praeterea uero secundum humanitatem eum in nauis dormientem cernis, si diuinitatem inspicis, uentis & mari imperat. Agatho uero, cuius

Quarta.

Quinta.

tempore post lunae ac solis eclipsim peste ac grauissima quidem laboratus est, pontificatus sui anno secundo, mense sexto, die quintodecimo moritur, ac sepelitur ad sanctum Petrum quarto idus Ianuarii, cuius morte annus unum, menses quinque sedes tu uacat. L E O. II.

LXXXII pontif.

Leo secundus, natione Siculus, patre Paulo, uir doctissimus fuit latinae ac graecae, ut eius scripta indicat. Praeterea uero adeo musices peritus est habitus, ut psalmodiam composuerit, hymnosque ad meliorem concientum redegerit, artem exercitationis confirmans. Idem quoque instituit, ut in celebratione pax populo daretur. Sextam uero synodum (de qua in Agathone diximus) ita suscepit, ut eosdem anathematizauerit, quos sancta synodus praesente Constantino damnauerat. Cotrudit etiam superbiam praesulum Rauennatum, quod Agatho inchoauerat. Instituit enim ne electio cleri Rauennatis ualeret, nisi eadem Romanae sedis autoritate confirmata fuisset. Antea uero hexarchorum potentia freti, diuina atque humana omnia pro arbitrio animi miscebant, nemini obtemperantes, quasi Romanis pontificibus pares. Leonis quoque institutum est, ac quidem sanctum, quod utinam hodie obseruaret, ne ad archiepiscopatum assumptus pro usu pallii aliorum uel officiorum quicquam ecclesiae persolueret, cum ex hac largitione multa quidam mala orirentur. Agebantur haec a Leone, cum Rhomoldus dux beneuetanus comparato magno exercitu Tarentum, Brundisium, ac totam Apuliam occupat, eiusque uxor Theodata, mulier pietissima ex his manibus non longe a Beneuento basilicam in honorem beati Petri aedificat, addito sacrarum uirginum

Pallij usum archiepiscopi tempore Leonis non emebant.

ecenobio. Moritur deinde Rhomoldus, cui Grimoaldus filius sine stirpe uirili succedens, Gisulpho fratri ducatum reliquit. At Leo in quo praefata doctrinam & eloquentiam singularis religio, mira pietas & clementia fuit: quique omnes uerbis & exemplo ad iustitiam & fortitudinem, humanitatem, benignitatem adhortabatur, pontificatus sui mense decimo moritur, sepeliturque collachrymatis omnibus tanquam publico parate orbatis ad basilicam Petri quarto caledas Iulij. Post eius mortem mensibus undecim, diebus uno & uiginti episcopatus uacat. Breuis fuit huius sanctissimi uiri pontificatus, sed gloria tanta ut diuinit uixisse appareat, cum eius nomen omnium laudibus merito celebretur. B E N E D I C T V S. II.

Gisulpho.

Benedictus iunior, patria Romanus, patre Iohanne, ab incunte aetate Christo militans diuinae scripturae ita operam dedit, ut doctrina & exercitatione in rebus diuinis singularis tum haberetur. Adde eius humanitatem, pietatem, gratiam in omnes, maxime uero erga pauperes, quibus uirtutibus hominum corda ita sibi deiunxit, ut tum unum haberet, quod omnium suffragiis in locum demortui Leonis merito subrogaretur. Ad hunc autem Constantinus imperator hominis sanctitate promouit sanctionem misit, ut deinceps quem clerus, populus, exercitusque Romanus in pontifice delegisset, eundem statim uerum Christi uicarium esse oes crederent: nulla autem constantinopolitani principis, aut Italiae hexarchi expectata autoritate, ut antea fieri consueuerat. Id enim ratum erat in creando pontifice, quod princeps confirmasset: uel qui eius uices in Italia gerebat. Pertharis uero Longobardorum rex religionem Benedicti & pietatem imitatus, monasterium Papiae in honoris sanctae Agathae aedificat. Eius autem uxor Rhodelinda uiri exemplo permota, extra moenia Ticinensium basilicam beatam uirginis extruit, quae ad Perticam dicitur. Hoc autem fecere a uoluntate moti, quod intellexerant Benedictum pontificem Romae beati Petri apostoli, Laurentij martyris in Lucina, beati Valentiniani uia flamminea, uirginis genitricis ad martyres templa magnis sumptibus restituisse: eademque ophitico & porphyretico lapide, incrustatione parietum, opere rectorio & uermiculato, argenteis atque aureis uasis, uestibus inauratis & holosericis exornasse. Erat & Perthari in animo maiora templa extruere, sed eum retraxit Alalchis Longobardus Tridentinus dux, qui elatus uictoria, quod Bauaros ingenti clade superasset, in regem suum arma mouerit. Verum Pertharis comparato exercitu hominem patrio impetu fundit ac fugat, clausum Tridenti aliquandiu obsidet: quo quidem noctu patria inde abeunte, Tridente potitur. Tanta praeterea Perthari regis clementia fuit, ut & hominem ad se redeuntem in gratiam reciperet, & cum Brianorum duce creauerit. Sunt qui scribant Benedicti temporibus, stellam iuxta uergilias per aliquot dies & noctes apparuisse sereno caelo inter natalem domini & Epiphaniam, Stellam ipsam apparuisse non negauerim, & quidem crinitam, atque aliquid portedentem. Sed de ortu uergilias non coharet, nisi id quoque prodigiose factum arbitremur. Aequinoctio enim uerno oriuntur uergilias, cum sol arietis signum ingreditur: quod fieri consuevit nono caledas Aprilis, occidereque incipiunt aequinoctio autumnali. Quod autem ex Vesuluo monte Campania tantus ignis tum eruperit, ut loca circumquaque posita exusta sint, minus mirum uidebitur, cum Plinius ille, quod naturale historiam scripsit, ex classe cui tum iussu Traiani praerant, ad uisendum spectaculum profectus, consumptum incendio dicat. Vt cunctis sit, constat tum non ita multo post caedes, rapinas, incendia, mortes principum subsecutas esse, maxime uero Benedicti pontificis: qui ut aequae omnibus in uita charus fuerit, ita post mortem ab omnibus ut sanctus, & bene de humano genere meritis celebratur. Moritur autem pontificatus sui mense decimo, die duodecimo, sepeliturque apud beatum Petrum Idibus Maii. Eius autem in morte sedes uacat mensibus duobus, diebus quindecim. I O H A N. V.

LXXXIII pontif.

Constantini filio de pontifice

LXXXIII pontif. Iustinianus secundus filius Constantini imperator.

q̄ scribat pacē ī decēniū his cōcessam, hac cōditōe tñ, ut mille nūmos aureos, seruis tñi ex gēte sua equo insidentē Romano īmpatori singulis dieb⁹ penderēt. Iohānes itaq̄ uir singularis religionis & māuetudinis uno oīm cōsensu pōtīfex creat⁹ in ecclesia Saluatoris, quā Constantiniana appellatur ad Lateranū, ea ratione, quā Leo secundus consecrat̄ a trib⁹ ep̄is, Hostiēsi, Portuēsi & Veliterno; quē quidē morē posteri deinceps tenuere. Huius pontificatum celebrē etiam fecere & Felix Flauiani patruus, uir tantā integritatis & doctrinā, ut Condiperthus Arithperti filius Longobardorū rex ei baculum argenteo & auro insignitū uirtutis gratia dono dederit, & Iohannes Bergomatū ep̄iscopos, cui ob sanctitatē & doctrinā reges etiā & p̄cīpes honoris gratia assurgere cōsueuerāt. Iohānes autē & antea & in pontificatu ualitudinarius, cū libellū de pallij dignitate cōposuisset, pontificatus sui anno primo moritur, sepeliturq̄ ad sanctum Petrum, IIII. nonas Augusti. Eius in morte sedes uacat mensibus duobus, diebus, XIX.

CONON. I.

LXXXV.
pontif.

Conon Thracia oriund⁹, in Sicilia educatus, inde Romanā ecclesiā militās, ex presbytero pontifex creatur. Nam dum Romani Petrum archiep̄iscopum, exercitus uero Theodorum presbyterū in Iohānis demortui locū sufficere conarent, tandē post longā altercationē in hanc sententiā uenere oēs nutu diuino impulsū, ut Cononē eligerēt, uirum certe tanto principatu dignum, si animi dotes, si corporis inspicimus. Erat em̄ moribus, literaturā, pietate, religione dignitatis specie insignis, quē nō nulli angelicum ob uenerādā caniciem & dignitatem formā appellarunt; animi simplicis & integri, modestiā & iustitiā singularis; cōstātiā & prudētiā plusq̄ hūanā semp̄ est habitus. Hanc ob rem ē uestigio oēs, ad quos pertinebat, eum cōfirmarunt cum maxima acclamatione laudum suarum. Idem fecit Theodorus hexarchus Rauēnas, cui quidem in magistratu mortuo, non ita multo post Iohānes Platina in hexarchatu successit: hunc ego crediderim dedisse nomen meo natali solo, quod Platina appellat̄ in agro Cremonensi positum. Nam cum inter hexarchos & Longobardorum reges frequentia bella committerentur, haud dissonum uero fit, cum ille locus prope medius inter Rauennā & Papiam sit, quarum altera Longobardorum, altera hexarchi sedes haberet, ibidem aliquando uel pugnatum esse, uel castra habita: quibus ex rebus locis ipsi plerunq̄ nomina indita legimus; ut in eodem agro Vitellianam oppidum à Vitellianis castris, & uicū Bebrignanum non longe à Bebrico Othonis clade insignem uidemus. Ad Cononē readeo, qui post initum pontificatum statim in ualitudinem incidit: unde Paschalis archiep̄iscopos, ac thesauri pontificij dispensator regnandi cupidus, Iohannem hexarchū pecunia sollicitat, ut eius suffragij post mortem Cononis pontificatus sibi decerneret. Accepit pecuniam hexarchus; quanq̄ nihil eoꝝ quā promiserat deinceps praestiterit. Non erat certe alio pramio quam frustratione dignus homo auarus, & imperandi cupidus, qui thesaurum ecclesiā, quem mandato Cononis, tum in eleemosynas pauperum, tum in restitutionem templorum erogare debuerat, in largitionem effuderit: quo nihil potest esse in uiro praesertim ecclesiastico detestabili⁹. Hoc non fecisset Gubertus ep̄iscopos Britannus, uir ea tempestate doctrina & integritate uitae insignis; non Leodegarius mar tyr ep̄iscopos Augustudinenis, qui Theodorici Francoꝝ regis iussu interfectus est, q̄ ea um p̄saep̄ tyrannidis arguerit. Non Audoc⁹ Rhotomagensis archiep̄iscopos, doctrina & sanctitate nulli scdus. Hi em̄ nō in ambitōe et auaritia, sed in deo & doctrina spē oēm suā collocarūt; unde postea condignā, cū apud deū, tū apud hoīes accipere mercedem felicitatis aeternae ac gloriae. Moritur autem Conon pontificatus sui mense undecimo, die tertio, sepeliturq̄ ad sanctum Petrum undecimo calendis octobris. Vacat tum sedes mensibus duobus, diebus tribus & uiginti.

LXXXVI.
pontif.

Sergius natione Syrus, patria Antiochenus, patre Tiberio, Adeodati pontificis tempore Romam ueniens in clerum Romanum asciscitur. Deinde uero ob eius doctrinam et diligentiam circa mysteria ac rem diuinā, per ordines ascendens, sanctae Susannae ad duas domos presbyter cum titulo eius loci creatur. Frequentare tum

magis atq̄ magis cœmeteria cepit, eisdemq̄ in locis solēnia celebrare, qua ex re tantum sibi nominis comparauit, ut defuncto Conone, in eius locum successus sit, non sine altercatione tamen. Populus enim Romanus bifariam diuisus; hinc Theodorum, hinc Paschalem archidiaconum petebat. Irruperat iam Theodorus cum factione sua interiore pariter ep̄iscopatus lateranensis; exterio uero Paschalis occupauerat ab oratorio sancti Syluestri usq̄ ad basilicam domus Luliae, qua campo imminet. Verum cum ibi tanta altercatio & rixa esset, ut de pugna non ambigereur, cum alter alteri cessurus non uideret, nisi uī & armis pulsus, principes ciuitatis cleri militiāq̄ Romanā unum in locum secedentes, quid maxime fieri oporteret ad tollendam seditionem consultant. Tandem uero re ipsa discussa, cum neutri eorum qui ob ambitionem tantos mortus concitauerat, de mandandum pontificatum censerent, dei nutu nemine aduersante, Sergium pontificem deligunt; eundemq̄ emedia turba humeris tollentes, primo in oraculum Caesarij martyris, mox in lateranensem ep̄iscopatum detulerunt, refractis uī foribus, repulsisq̄ his q̄ locum occupauerant. At uero Theodorus cognito omnium consensu Sergiū pontificē salutat & osculatur. Idem fecit Paschalis alter competitor, licet inuictus, cogente multitudine quā armis circūstrepēbat. Hic tamē clanculū Iohannem Platina hexarchū Rauiennatem literis, nuncijs & pollicitationibus adeo concitauit, ut quā antea pollicitus erat, largitione corruptus tandem praestaret; ut idem Iohānes Romam cōfestim ueniret nullis praemissis nuncijs, quo negligentes & incautos opprimeret. Verum ubi intellexit Sergiū omnium consensu pontificem declaratū, instaretq̄, ut quā Paschalis pontificis erat sibi praestarentur, aduersante Sergio q̄ tantam largitionem improbareret, donaria quaedā ex basilica Petri sustulit. Verum Paschalis tanti mali causa, magices accusatus & conuictus, ut fortilegus archidiaconatu priuaretur; in monasteriumq̄ poenitentiae causa retruditur; ubi quinquēniū post eadem semper pertinacia usus, & Saracenos & Bulgaros praeter foedera pacis inita adoritur, à quibus certe plus incōmodi accepit q̄ intulit; & Constantinopolim rediēs à ciuibus omnibus odio habitus, q̄ saeuitiā praefecti urbis nō cōpescuisset, synodū habuit, in qua nōnulla approbata sunt, orthodoxae fidei nequaquā cōgruentia. Eadē quoq̄ Sergij apocrifarius, qui tum Constantinopoli erat, subscriptione sua stolidum confirmauit. Verum cū postea Romam delata à Sergio exploderentur, qui non unam, sed duas in Christo naturas tenebat, ac uirginē *θεοτόκος* fuisse, ira percit⁹ Iustinian⁹ Zachariā protospathariū (quē nos principē militiā dicere possumus) Romā misit, qui Sergiū ad se uinctū traheret; quod ubi sensere milites hexarchatus italici, raptis prope armis, non solum pontificem à tanta iniuria tutati sunt, uerum etiam papae affuit quin Zachariam occiderent; quem pōtīfex ad se cōfugientē in cubiculo suo aliquādū cōseruatum, clanculū ad imperatorem remisit. Agebantur haec Romae cum Leontius aenuente Gallinico patriarcha plebe Constantinopolitana ad arma excitata, refractis omnibus custodijs urbis, unde multi nexi prodire: Iustinianum imperio deiecit, ac truncis naribus exulatum in Chersonesum Ponti mittit. Hæc cū intellexisset Abimelech Saracenoꝝ admittatus, Africam statim inuadit seditionibus Constantinopolitanorū fretus, eo prope & Leontius copias suas mittit, quā barbarorū impetū retardarent. Vex non ita multo post seditione inter eos orta, Tiberiū quendā ciuem Constantinopolitanum imperatorem creant, qui cōfestim Constantinopolim cum exercitu ad nauigans Leontij caput, & eodē affectum supplicio, quo Iustinianum diximus in carcerem coniecit, maior ludibrio hominē reseruās. Philippū praeterea Nicophori patricij filium, qui ei in ad piscendo impio fuerat, in exiliū mittit, quod aequalibus suis narrauerat se per quietē uī disse aquilā caput suum alis obtegere, ueritus ne imperij adolescenti portenderet. Dū hæc Constantinopoli agerent, Pipin⁹ Austriae gubernator & dux, occupadi regnū Franciā fūdamēta iecit. Cū em̄ intellexisset Bertariū quendā ignobilē, cui⁹ opa Theodorici Fraciā rex plurimū utebat, omnibus odio esse, coactis in unū ingētibus copijs in Galliam traicit; ac Theodoricum cum Bertario obuium factū, collatis signis fundit fugatq̄, Sa-

Populi diuisio
ob electionem.

litem sibi Bertarius fuga quaesuit. In regnum uero Theodorici sese recipiens, Pipini uictorem pace sequestra regni gubernatorem, & maiorem domus (ut Galli aiunt) efficit. Is autem in Austriam rediens, quod a Germanis & Sueuis uexari suos intellexerat, superatis hostibus in Franciam denuo rediit, quod mortuo Theodorico regnum ad Chilpericum fratrem eius peruenisse cognouerat, eo perueniens, & a rege perbenigne susceptus, cum filium Grimoaldum domus regiae gubernatorem instituisset, in Sueuis & Germanis iterum rebellantes infesto animo rediit. At uero Sergius pontifex relegato Iustiniano pace ac quiete usus, basilicam Petri ablatis ruderibus renouatisq; tignis, stiliicisq; dijs ac parietibus, in antiquam formam restituit. Frontispicium basilicae opere uermiculato exornauit, candelabra atq; alia templi ornamenta ex auro & argento confecit in eadem basilica, & partem dominicae crucis inuenit in capsula aenea, & beati Leonis corpore uilius usq; ad tempora sua iacens, quae eius merita requirebat, honestiore ac celebratiore loco repositus. Status apostolorum uerustate exoletas renouauit. Multas praeterea ecclesiarum, quas commemorare longum esset, ornamenta collapsa, uel restituit, uel noua de integro fecit. Constituit praeterea ut in fractione dominici corporis caneretur, Agnus dei qui tollis peccata mundi, miserere nobis; ut letaniae quoque a sancto Hadriano quotannis dicerentur per urbem die annunciationis sanctae genitricis ac Simonis instituit. Rauennatibus autem Damianum, Bersauidum uero Britannis archiepiscopos dedit. Ecclesiam Aquileiensem quintam synodum non omnino approbantem ad sanitatem doctrinae & autoritate sua tandem perduxit. Sunt qui scribant Lambertum uirum sanctissimum apud Leodium ea tempestate martyrium subiisse; quod Pipinum reprehenderit, qui uxori pellicem Alpiadis in perinduxerit. Hoc autem facinus ipsius Alpiadis fratre commisisse, qui postea morbo pediculi consumptus est. Sunt etiam qui scribant Sergium uirtute & sanctitate Saxones tum primam fidei nostrae characterem sumpsisse. His tot rebus uir sanctissimus insignis pontificatus sui anno, XIII. mense octauo, die. III. & XX. moritur, & in basilica Petri collachrymaribus orbibus praedolore ob amissum pontificem, communem omnium parentem magno funere sepelitur, VI. idus Septembris. Vacat tum sedes mensem unum, dies uiginti.

IOHANNES. VI.

Iohannes sextus, natione graecus, eo tempore pontificatum iniit, quo Theophylactus hexarchus Italiam petens, primo in Siciliam uenit. Quod ubi sensere milites Italici, ueriti ne quid mali eius aduentus portenderet, quod superioribus temporibus ferre magis cum pontificibus quam cum imperatoribus sensissent, ingressus urbem Romam interficere constituerat. Verum Theophylactus autoritate Iohannis pontificis defensus, qui sequestrum se inter duces & milites fecerat, compositis rebus omnibus Rauennam proficiscitur. Interea uero Gislephus beneuentanus dux militum & hexarchi discordia fretus, Campaniam inuadit, Soram & Arpinum occupat; uillas incendit, rusticos & pecora abigit; quibus malis permotus pontifex, legatos ad Gislephum mittit, qui ei mandet ut omnibus Campaniae, & Hernicorum oppidis, in Samnium reuertatur; quod si secus fecerit, breui sensurum omnipotentis dei in se iram. His monitis perterritus Gislephus oppida quae cepit restituens, Beneuentum reuertit. Captiuos autem omnes quoad per ararium ecclesiae sibi licuit Iohanes redemit ex toto Samio coquisitos. At Iustinianus (quem diximus) a Tiberio in Cheronesum ponti relegatum, inde fugiens ad Cacanum Bauarum peruenit, a quo primo ita perbenigne susceptus est, ut ei filiam in uxorem sponderit; uerum postea pecunia & muneribus a Tiberio corruptus, hospitem & genitricem ei proderet instituerat. Hoc ubi Iustinianus intellexisset, ad Trebellium Bulgarorum regem confugit, a quo etiam non ita multo post uir & armis in imperium restituit. At uero dum haec in Europa agerent, Saraceni occupata Libya & Aphrica ex Septa soluetae transmissio Atlantico freto, omnes Hispanias praeter Astures & Cataebros occupat. Hi enim sicuti ultimi fuerunt in Hispania, quos Romanus subigeret imperium, ultimi quoque qui ab eo deficerent, soli postremo, quod Vesogothorum a se discuteret iugum, ita nunc demum accepta Christi fide & religioe armis se a perfida Saracenoque gente constantissime tutati sunt, Aphrica igitur quae a Bellisario primi Iustitiani

Lambertus
episcopus.LXXXVII
pontif.

Cacanum.

Saraceni occupata
Libya et
Aphrica Hispanias occupant.

niani duce recuperata centum & septuaginta annis Romano paruit imperio, a Saracenis una cum Baetica Hispania (qua nunc Granata uocatur) occupata, eorum moribus & legibus iam septingentis & quadraginta annis obtulerat, cum maxima christiani nominis ignominia: Et si Hispani qui iactare ingenium & fortitudinem solent, nequeant tantam labem ab Europa propellere. Sunt qui scribant Bedam qui eisdem temporibus fuit, hanc calamitatem literis ad principes christiani nominis scriptis lamentatum fuisse, quo bellum in hostes dei atque hominum susciperent. Beda enim praeter graecam atque latinam linguam doctrinam, quam non mediocriter tenebat, ob religionem etiam atque modestiam uenerabilis cognomen adeptus est. Scripsit enim multa in actus apostolorum, in Luca. Edidit & librum de temporibus, & homilias plerasque, quibus multum Gallici sacerdotes utuntur. Strabo quoque & Haymo uiri doctissimi Bedae fratres sunt habiti: quorum alter plerasque homilias eleganti sermone composuit; alter uero genesis commentatus est. At Iohannes pontifex restituta basilica sancti Andreae in uaticano, sancto quoque tecto diui Marci, atque ornato altari principis apostolorum Petri, ductis columnis dextra laeuaque, moritur pontificatus sui anno, III. mense, III. martyrio ut quidam uolunt. Sed a quo martyrium passus sit, non satis constat. Sepultum ad catechumbas Sebastianas uia Appia quidam affirmant. Eius ex morte uacat tum sedes mensem unum, dies deudeingenti.

IOHANNES. VII.

Iohannes septimus, natione graecus, patre Platone, eo tempore pontificatum iniit, quod Iustinianus Constantinopolim reuersus, Tiberium & Leontium a quo fuerat imperio deiectus, spectante populo interficere iussit. Multos praeterea ex inimicis e medio sustulit uario genere mortis. plerosque in carcerem coniecit; quorum de numero quodam alicum supplicio afficiebat, cum nares emungendo illata iniuria reminisceretur. Praeterea uero Gallinicum patriarcham Constantinopolitanum confossum oculos, Romam exulatum misit; Cyrumque abbatem, cuius munificentia in Ponto uixerat in locum Gallinici patriarcham sufficit. Eadem uero stultitia uexatus, qua fuerat ante amissum imperium, Sergio pontifice duos metropolitanos Romam misit, qui Iohannem adhortarentur, ut habita synodo quae de homilio crederent orientales, eadem uera etiam occidentales affirmarent, praepositis libellis, in quibus ei subscribendum erat. Homines autem re infecta ad imperatorem pontifex remisit, neque tamen (ut par erat) errores male de deo opinantium emendauit, censuris & interdictionibus, quemadmodum constantem pontificem decuisset. Sunt qui scribant (sine autore tamen) Arithpertum Longobardorum regem religione motum, condonasse alpes coctas beato Petro; & quicquid a Taurinis & Medullis Genuum usque Ligusticamque protenditur. Alij autem affirmant donationem ipsam ab Arithperto confirmatam fuisse. Verum cum de donatione nil certi habeatur, palcamque pontificis iuris periti appellent, quod sine frumento sit, nihilque constantiniana elegantiae ac dignitatis habeat, quomodo de confirmatione constabit? Ad Iohannem pontificem redeo, uirum certe multae eloquentiae & sanctitatis, qui in basilica Petri oratorum (ita enim appellant locum orandi) in honorem dei genitricis extruxit, cuius parietes uermiculato opere intecti, dextra laeuaque quorundam sanctorum patrum uultus ostendebant. Basilicam praeterea sanctae Eugeniae restituit, iam pridem uerustate collapsam, Caelestina quoque sanctorum martyrum Marcellini, Marci, Damasci pontificis exornauit. Postremo uero multas basilicas pictura & statu sanctorum cultiores reddidit. Has autem qui cernebant, ipsam pontificem inueneri uidebantur, unde exemplaria grauitatis & dignitatis pictores ac statuarij sumpserant. Moritur autem Iohannes secundo pontificatus sui anno, mense septimo, die XVII. sepeliturque in basilica Petri ante altare dei genitricis, quod ipse extruxerat, quintodecimo calendis nouembris. Eius autem in morte tribus mensibus sedes uacat.

SISINIVS. I.

Sisinus, uel (ut alij uolunt) Sosimus, natione Syrus, praefatus Iohanne. XX. tum diebus in pontificatu uixit, quo quodam tempore sancti Blandii corpus e monte Cassino furto sublatum

Beda uenerabilis.

Strabo &
Haymo Be-
de fratres.LXXXVIII
pontif.LXXXIX
pontif.

propter solitudinem loci, & in Galliam translatum fuisse. Sostimus autem licet podagra & chira gra ita laboraret, ut neq; ambulare, neq; cibum capere posset, tamē ita urbis Roma & reip. christiana curam gessit, ut nil prætermiserit, & ante pontificatum & in ipso magistratu, quod bonum pontificem deceret. Iam enim materiam omnē parabat, qua et moenia urbis & templa uetustate collapsa in meliorem formam restitueret, celebratio- raq; redderet. Verum subita morte correptus, in basilica Petri sepelitur octauo idus no- uembris. Vacatum sedes mensem unum, & dies decē & octo.

CONSTANTINVS . I .

LXXXX.
pontif.

Iustinianus im-
perator.

Constantinus natione Syrus, patre Iohanne, eo tempore pontificatum inijt, quo Romæ triennio fame laboratum est: qua quidem in re ita omnes tum, uel ma- xime pauperes iuuit, ut Constantinum cælitus missum homines arbitra- rentur. Interea uero Iustinianus odio pontificij nominis Mauritium patricij ordinis uirum, & Heliam Spatarium in Chersonesum ubi exulauerat cum classe mittit, qui omnes puber- tatem supergressos occiderent. Fecere mandata præfecti classis, ut rabiem imperatoris explerent. Et ne in homine solam crudelitatem fuisse existimes, tantæ ingratitudinis fuit, ut Trebellium regem, cuius ope è copijs in imperium restitutus fuerat, cum Thracib⁹ contententem de improuiso hostili manu adortus sit; quem certe Trebellius non modo sustinuit, uerumetiam cum detrimento repulit. De pristina uita ob calamitates quas per- pessus fuerat Iustinianus nil immutauerat, præter hoc tantum, quod sedē apostolicā cō- trā atq; antea consueuerat, ueneratione deinceps obseruauit tutatusq; est. Nam cum Felix archiepiscopus Rauennas ordines à Romano pontifice accepisset, cogereturq; de mo- re formulam obtemperandi scripto, & pecuniā Romam mittere, neq; id præ arrogantia faceret, Iustinianus re cognita Theodorum patricium classis præfectum statim admo- net, ut primo quoq; tempore ex Sicilia in Rauennates moueat. Is autem dicto imperato- ris obtemperas, & Rauennates prælio superatos, maximis affectit cladibus, et Felicem ca- tenis uinctum Constantinopolim misit, quem postea Iustinianus in Pontum relegauit, orbatum prius luminibus aeneo uase concauo, ac quidem cadente diu inspecto. Inde em- pyramis ignea exit, quæ facillime oculorum aciem perstringit & obæcat. Nequaquam tamen hanc sauitiam Constantinus probauit; redigere enim hominem ad sanitatem uo- lebat, non tantis malis affici. Interea uero cum hæc à pontifice & imperatore agerentur, Aisprandus regnum auitum repetens, auxilio Bauarorum fretus, in Italiam descendens collatis signis cum Arithperto dimicat & uincit; regnoq; Longobardorū potitur. Arith- perto ipso dum trepide nimium aufugit, in rapido flumine submerso. Verum Aispra- dus non ita multo post moriens, Liutprandum filium regni successorem approbantibus omnibus reliquit. Iustinianus autem uidendi Constantini pontificis admodum studio- sus, hominem rogat, ut ad se proficiscatur, præmissa classe quo tutius nauigari. Appro- pinquanti autem urbi regiæ Constantino Tiberi⁹ Iustiniani filius cum regio comitatur, & Cyrus patriarcha cum omni clero honoris causa ad octauum lapidem obuiam prode- unt, eumq; camelanto pontificali amictu indutum, solenni pompa urbem ingressi in res- giam perduxere. Inde uero Nicomediam proficiscens, quo uenturus & imperator Ni- cea erat, non secus quam Constantinopoli à Nicomediensibus suscipitur. Iustinianus au- tem nō ita multo post urbem ingressus, nō solum pontificem amplectitur, uerumetiam eius pedes uenerationis causa exosculatur. Cum uero sequentibus diebus multa inter se collocuti fuissent, cōfirmassetq; Iustinianus pontificum decreta, Cōstantinus abiēs homi- nem adhortatur, ne in Philippicum Chersone exulantem grauius aliquid decerneret, ue- ritus ne aliquid malī oriretur, q; Philippicum magni animi esse & cōsiliū uirum intelle- xerat. Verum Iustinianus cōsilio pontificis bene monentis nequaquam obtemperas, clas- sem in Pontum mittit eo animo ut Philippicum interficeret: qui quidem deficientibus ad se militibus, eadem classe usus duodecimo ab urbe Constantinopoli miliario, cum Ius- tiniano & Tiberio dimicans, eos uincit & interficit, imperioq; statim oīm cōsensu po- titur. Deinde uero Cyro patriarcha in Pontū relegato, q; bene cum pontifice Romano

Cyrus patri-
archa.

Camelantum;

sentiret, in eius locum Iohannem monachum hæresarcham sufficit. Cuius quidem do- gmata statim Romā misit, mandauitq; ut omnium consensu approbarent. At Constantinus habita synodo, non modo Philippici & Iohannis monachi opiniones improbat, ue- rumetiam decernit ut sanctorum patrū imagines, qui sex concilijs ab omnibus probatis interfuerant, in porticu beati Petri depingerent, cum intellexisset eas à Philippico è pa- rietibus sanctæ Sophiæ ignominia causa abrasas fuisse. Præterea uero idem pontifex cō- stituit, ne impatoris hæretici nomē publicis scriptis, aut priuatis in are, argēto, plūbo- ue reciperet. At Anastasius cognomēto Arthemius sumptis armis Philippicū imperio deiecit, anno .I. & mense imperij, VI. eumq; captū oculis priuauit. Literas præterea ad Constantinū pontificem mittit, quibus se catholicæ fidei ac sextæ synodi acerrimū defen- sorem futurū pollicet. Verum hic quoq; trienio post à militibus spreus imperio deijci- tur, cogitq; à Theodosio, qui in eius locū successus est, sacros ordines recipe, ne ei sacris initiato amplius redire ad imperiū liceat. Theodosius autē catholicus imperator statim imagines sanctorū patrū (ut diximus) à Philippico demolitas restitui pristino in loco mandauit. Felix uero (quē diximus) in Pontum à Iustiniano relegatū, à pristina hæresi discedens in patriā reuertit, ac sedem unde pulsus fuerat repetit. Declaratum est etiā eo dem tpe Ticinensem episcopum Romanæ sedis tm non, etiam Mediolanensi archiepisco- po obtinere debere. Ea em de re magna & diuturna inter utruq; antistitem contentio fuerat. Sunt qui scribant duos reges Saxonū hoc eodē tēpore Romam uoti & religio- nis causa uenisse, mortuosq; ibidē eē peste, ut arbitror. Post hos uero nō ita multo post morit Constantinus, VII. pontificatus sui anno, die. XX. ac in basilica Petri sepelit. III. idus Februarij. Sedes autem huius in morte mensem. I. & dies. XL tum uacat.

GREGORIVS . II .

Gregorius secundus patria Romanus, patre Marcello, sub Sergio pontifice sac- cris initiatus, sacellis & bibliothecæ præfuit, tantæ fidei & integritatis est habi- tus. Sumēs deinde diaconatus ordinem, Constantinopolim cum Constantino pontifice proficiscitur; ubi cum acriter disceptaret quibusdam de rebus ad fidem perti- nentibus, ita acute respondit, ut omnibus ingenij sui & doctrinæ admirationē inijceret, tantæ enim eruditionis & facundia erat, ut facile conuinceret male de fide nostra opinā- tes. Inito autem pontificatu, & moenia urbis aliqua ex parte uetustate collapsa instaurat, & trabes basilicæ principis apostolorū Laurētijq; martyris extra muros annoitate quæ- sas restituit, resarcitis tectis ac parietibus, introductisq; de more aquis, cōpaginatis fistu- lis iam dudum uetustate & hominum incuria uitiatas. Alias quoq; ecclesias restituit, mu- neribusq; tum aureis, tum argenteis exornauit; quas quidem enumerare longum esset. Non reticebo tamen restitutum esse ab eo monasterium uia hostiensis positum non lōge à basilica Pauli, cuius ruinas adhuc cernimus. Restitutumq; etiam monasteriū beati An- dreæ quod Barbaræ nūcupatur, ibiq; dispositos monachos, qui die ac noctu laudes deo canerent. Huius præterea hæc peculiaris laus est, quod eius opera Germani ad fidē no- stram conuersi sunt, misso eō Bonifacio monacho, qui eos è tenebris educeret propo- sita ueritatis luce. Ipsorum autē Germanorum magnam præm Romam uenientem suis ma- nibus uir sanctus baptizauit. Impulit item sua autoritate Liuthprandum primo quidem reculantem Arithperti donationē (de qua antea diximus) confirmare: qui quidē Liuth- prandus principio regni sui & Baiouariæ magnam partem occupat, & Rauennam ob- sidet ac capit. Eiusdem temporibus Tiberis adeo in immensum creuit, utrem porta flam- minea influens, ut & in uia lata hominis magnitudinē aqua fere æquaret, & à ponte mil- uo usq; ad gradus sancti Petri nauigaretur lintribus non paruis. Durauit autem hæc il- luuies diebus septem cum maximo ciuū damno & detrimento, euerfis domibus ac eru- tis arboribus satisq; Luna quoq; eclipsim tum passa, usq; ad mediam noctem colorē san- guineum præ se tulit. Dedit & signa futuri mali cometes, extēsa ad septentrionē cauda. Gregorius autem quo summi dei iram à ceruicibus Christianorum auerteret, frequen- tes supplicatiōes urbe tota facit. Dum hæc Romæ à pontifice agerent, nunciatū est Lon-

Imagines San-
ctorum patrū
depingi in pa-
rietibus
Imperator hæ-
reticus.

Ticinensis epi-
scopus Medio-
lanensi obtinere
peret decretū.

LXXXXI.
pontif.

Germani ad fidē
conuersi.

gobardos Beneuentano duce arcē Cumanā insidijs occupasse: qua ex re Gregorius uerhemeter cōmotus, Longobardos admonet, ut arcē p̄ter foedera pacis fraude occupatam reddant, aliter eos breui indignationē omnipotentis dei sensuros, uerū cum hostes sapius moniti res repetitas non redderent, Neapolitanjs pontifex adhortat̄ proposito p̄mio, p̄missisq; etiam quibusdam militibus Romanis, ut arcem ui occupent. Hi uero mandata strenue facientes, Theoduno subdiacono hanc rē curāe accipiunt, caesisq; trecentis ex his quae in praesidio erant, ad quingentos uiuos capiūt, ac Neapolim perduciūt, ubi statim militibus praemia reddita sunt. Pace itaq; foris parta, Gregorius reparandis locis sacris animū adiecit. Basilicam naq; sanctae crucis in Hierusalem iam pridē destitutā restituit, porticus circūquaq; positas instaurat fornicibus & tectis. Oratorij Oscanā in monte Caesio à fundamentis extruxit. Domum paternam mortua matre in honorem Agathae Christi martyris dedicauit, eoq; loci monasterium extruxit, additis suburbanis & rusticis praedijs ad monachorū usum & commoditatē. Saraceni autē discordia Christianorum freti, ex Septa Aphrica in Hispaniā trañcientes, prouinciā omnem p̄ter Baeticā à suis iam antea possessam depopulantes, ad Aquitaniam usq; cū coniugibus & liberis puenere, eam quoq; prouinciā occupaturi. Erat tum Carolus Martellus Pipini regis filius magno apud omnes in pretio. Duos em̄ filios Pipinustū habuit, mortuo Grimoaldo, Carolomannū & Carolū Martellum, qui postea solus hoc quoq; mortuo regnū Franciā obtinuit, multis tñ aduersantibus: maxime uero Eudone Aquitaniae duce, & Chilperico rege, quem Franci quidam post Theodoricum aemulatione moti regē constituerant. Verū Carolus Martellus transiisso Sequana fluuio in Aurelianos motens, uno impetu hostes fundit fugatq;: ac regno Franciā solus potitur. Rhenum deinde trañcens, Saxones, Alemannos, Sueuos, Bauaros regno suo adiecit. Verum cū intellexisset Saracenos ab Eudone in Galliam euocatos, magnis itineribus in hostem proficiscitur: pugnantiq; potestatem facit, & uincit non longe à Turonum finibus. In eo autē p̄lio scribunt historici ad trecenta & LX. milia Saracenorū cecidisse: ex Francis uero mille tantummodo centum & quinquaginta desideratos. Sunt tamen qui scribant, Eudone tanto periculo motum, postremo cum Carolo sensisse. Hac itaque ratione Saraceni beneficij Caroli à ceruicibus Hispanorum & Gallorum pulsī, rabiem omnem & indignationem ex tanta clade conceptam in Constantinopolitanos uertere: urbem enim terra mariq; triennio obsident. Verum cū fame, frigore, peste, bello, postremo magna incōmoda paterentur, obsidionem soluentes, ad sua quisq; redire: Ex Constantinopolitanis autem ad trecenta milia eadem peste consumpta traduntur. In Italia uero Longobardi duce Liuthprādo Rauennam diu obsessam tandem capiunt & diripiunt: inde Ticinum, auferentes quicquid praclarum in urbe erat, unde crediderim tum equū illum aeneum uiro insidente, Papiā aduectum, quē accolae Regis solem uocant. Sed ita fit, in rebus humanis uicissitudo est. Quod enim Theodoricus aliq; reges Gothorū, atq; deinceps hexarchi Rauennates Roma Rauennam detulerāt, id postea in uaria loca dissectum est. Intra uero Roma à quibusdam seditiosis in pontificem coniuratur, principibus coniurationis Basilio, Iordane carthilario, Iohanne subdiacono cognomento Lurion, Marino spathario, qui ducatu Romano imperatoris nomine tum p̄erat. Verū dilata in aliud tempus res est, quod Mariniū imperator reuocauerat. Tentare & Paulum hexarchum cōiurati coepere, quo quidem duce in tāta re uti uolebant. Sed Romanus populus re ipsa tādem patefacta arma capit, Iohannem & Lurionem interficit, reliquosq; coniuratos dissipat. Basilium monasterio includit: ubi & uitam finiuit. Paulus autem uehementer pontifici inferens, quod ab eo prohiberet, quo minus noua uectigalia exigeret, clam & aperte mandato imperatoris uiri sanctissimi mortem quaerere, sed Romani & Longobardi sumptis armis, quo minus id fieret prohibere. Tū uero Leo tertius impator, cum apte inuehi in pontificem nō posset, edictum proponit, ut omnes qui sub imperio Romano essent, sanctorum omnium, martyru & angelorum statuas, atq; imagines ē templis abraderent & auferrent, tollendae (ut ipse dicebat) idololatriae causa: qui uero secus fecer

Martellus.

cisset, eum se pro hoste publico habiturum, Gregorius autem tantae impietati nō modo non obtemperat, uerum etiam omnes catholicos admonet, ne in tantum errore timore uel edicto principis ullo modo dilabantur. Qua cohortatione adeo certe animati sunt Italiae populi, ut paulum abfuerit quin sibi alium imperatorem deligerent. Quo minus autem id fieret, auctoritate sua obstat Gregorius annixus est. Rauennae tamen tanta sedicio orta est, cum alij imperatori, alij pontifici obtemperandum dicerēt, ut in ipso tumultu Paulus hexarchus cum filio occideretur. Mittit̄ deinde ab imperatore Eutichius eunuchus, qui pollicitationibus & donis Longobardos à beneuolentia & societate Romani pontificis separaret. Verum cum id frustra quaeretur, rem toties tentatam ad tempus omisit, unde pontifex tanta molestia liberatus, loca pauperum & basilicas inuifere coepit, eaq; restituere quae uelustatem & incuriam, ruina minabantur. Pacem praeterea inter regem Longobardorum & duces Spoletinum ac Beneuentanum composuit. Hos enim rex ipse opprimere instituerat, cuius animum adeo pontifex ad mansuetudinē redegit, interposita saluatoris nostri auctoritate, ut omisso bello, armillas, baltheum, ensem, ac reliqua arma templo principis apostolorum offerret: cum exercitu enim usq; ad uaticanum peruenerat, pacato tamen agmine, hac de re cum pontifice locutus. Leo autem, imperator phanatico spiritu iterū incitatus omnibus mandat, ut simulacra, uel lignea uel aenea uel marmorea ad se deferant, & delata statim incendit, non deferentes uero capit & obtruncat. Germanus patriarcham id potissimum improbantē, in exilium mittit, in eiusq; locum Anastasium male sentientem sufficit, quem postea Gregorius synodo habita priuauit, & ab officio diuino femouit, nisi ab catholicam fidem reuerteretur. Sapius praeterea, ut sanctissimum uirum deuit, literis imperatorem admonuit, ut omittis quorundam improborum erroribus, ueram tādē amplecteretur fidem: & abolere sanctorum imagines desineret, quorum memoria & exemplari ad uirtutem & imitationem excitarentur homines. Sunt qui scribant Bonifacium huius pontificis tempore ē Britānia Romā uenisse, & ex monacho ob eius sanctitatem episcopum factum, ac in Germaniam ad confirmandos praedicatione & exēplo Germanos in fide missum, quod quidem ita egregie fecit, ut Magistinus episcopus creati meruit in Aphricam deinde proficiscens, cum uerbum dei elegantissime praedicaret, ab hostibus Christiani nominis occiditur. Ferūt & sanctum Aegidium natione Graecum, exemplo & miraculis insignem tum habitum fuisse, & Petronium ciuem Romanum ex uoto basilicam beati Benedicti propē derelictam sua impēsa restituisse. At Gregorius qui suo exemplo oēs ad uirtutem & sanctitatem incitabat, pontificatus sui anno sextodecimo, mēse nono, die undecimo moritur: sepeliturq; ad basilicā Petri tertio idus Februarij, eius in morte episcopus tum uacat dies quinq; & XXX. Centum autem & VIII. ac XL. episcopos toto suo pontificatu creasse dicitur.

GREGORIVS .III.

Gregorius tertius, natione Syrus, patre Iohanne, anno domini septingētesimo quinquegesimo nono omnium consensu pontificatum inijt. Fuit autem uir singularis doctrinae, & hūanitatis praecipuae, Graeca atq; latina lingua eruditus, Mentem diuinā scripturae ita callens, ut nemo tum disertior praedicatione atq; interpretatione rerum occultarum & admirabilium haberetur. Praeterea uero, ne uerbo tantum & cohortatione populos mouisse arbitretis, omnia quae exemplo mouere possunt, ita afidue obibat, ut iudicare difficile sit, promptior ne lingua quā opere habendus esset. Orthodoxae fidei ita acerrimus defensor fuit, ut ob eam rem maximorum principum graues similitates & inimicitias susceperit, nō armis, non potentia, non minis cuiuspiam gradu constantiae suae deiectus. Tantae postremo humanitatis fuit, ut & pauperes miracharitate complecteretur, ac elemosynis foueret, captiuos redimeret, aere alieno nexos solueret, uiduas & pupillos, quo minus à potentibus circumuenirentur, tutaretur adeo, ut fere omnium parens ac pastor merito uocaretur. Hic statim ubi pontificatū inijt, clerici Romani consensu Leonem tertium imperatorem Constantinopolitanum imperio suis

Seditio Raue
ne ppter im
peratore et po
tificem.Germanus pa
triarcha in ex
iliū mittitur.LXXXXII.
pontif.

Leo tertius im-
perator à Gre-
gorio & im-
perio & com-
munione fide-
lium priuatur.

mul & communionem fidelium priuat, quod sanctas imagines è sacris ædibus abrasisset, et statuas demolitus esset, quodq; etiam de hominibus male sentiret. Interim uero cū Liuthprandus Longobardorum rex cupiditate imperandi motus, urbem Romam obsideret, captis circumquaq; oppidis omnibus, Gregorius legatos nauit, quia terrestri itinere non licebat, ad Carolum Franciæ principem statim mittit, qui hominem rogarent, ut primo quoq; tempore laboranti Romæ & ecclesiæ auxilium ferret. Consueuerant autem pontifices Romani si quid mali ab externo hoste immineret, auxilia ab imperatore Constantino petere. Quod facere Gregorius substitit, cum ob easdem causas quas paulo antè commemorauit, tum uel maxime quod urbem regiam ægre Leo à Saracenis tutaretur, nedum alios defenderet. His itaq; rationibus accidit, ut tunc primum tutela ecclesiæ ab imperatoribus Constantinopolitanis ad alios translata sit. Carolus autè rogatu Gregorii patrocinium ecclesiæ suscipiens, Liuthprandum regem amicum & compatrem rogauit urbem ne obsideat, ac porticem uexet, hac re nil sibi fieri molestum quicquã, aut grauius posse. Obtempreat Carolo Liuthpradus, atq; urbem obsidione soluit. Nam inuito iam antea inter se foedere, Carolus Pipinum filium in Cisalpinam Gallia ad Liuthprandum miserat, ut ei capillum de more sacrorum succideret, unde compates more Christiano inuicem facti sunt, quod est quoddam affinitatis uinculum. Remiserat puerum ad patrem Liuthpradus multis ac maximis donatum muneribus. At Carolus pacatis Italiae rebus in Burgundiones uersus, eos uicinitate & præ modestia socios appellat: Phryxones idololatras opprimit; Lugdunum, Arelate, Masilia de Vegothis occupat, qui Athimū Saracenorū regē in auxilium uocant. Is itaq; cum magno exercitu Rhodanum traiecit, Auenionē uicinitate loci pro arce usur. At Carolus re cognita eo prope cum exercitu mouet, & Auenionem recuperat, interfecit Saracenis omnibus, qui in præsidio erant. Inde Narbonem proficiscitur, quo aufugisse Athimum cognouerat. Ab obsidione Narbonæ discedens, quod Amoreum alterum ex Saracenis Hispaniæ regem uenire in auxilium Athimi cum magno exercitu intellexerat, haud procul inde in uallē Corbaria descendit, ubi inerat planities ad dimicandum aptissima. Amoreus autè arbitratus Carolum desperationem rerum in fugam uersum in uallē ingreditur, statimq; pugnandi copiam facit. Non detrectat certamen Carolus, licet hostium numerus prope infinitus esset. Tandem uero ubi acriter aliquandiu utriq; pugnatum esset, cadente autem in primis aciebus Amoreo, funduntur hostes fugaturq; quorum pars magna in proximis paludibus & stagnis, quo confugerant oppressa est. Athimus uero forte fortuna nauigium nactus, inde in Hispaniam ulteriorem fugiens, omnes insulas quas adiit, de speratione rerum ferro ac flamma uastat. Eodem ferme tempore beati Augustini corpus, quod antea ducētis & quinquaginta annis ab Hippone in Sardiniam transfatum fuerat, cum Vuandali prædabundi Africam uastarent, diligentia Liuthprandi ex insula ipsa Papiam delatum est, & egregio in loco reconditum. At Saraceni his cladibus domiti, intra Pyrenæum fere deinceps continent, unde Vegothii omnes qui citeriorē Hispaniam & partem Galliæ occupauerant, auxilio carentes, in potestatem Caroli deuenire, atq; ita Gothi, qui trecentis prope annis imperauerant, funditus deleti sunt præter paucos, quos Barchinonenses ab interitu liberarunt. Sunt qui scribant Liuthprandū copias auxiliares in tanto bello Carolo misisse, atq; ita rebus bene gestis suos omnes onustos præda domum rediisse. Interim uero Gregorius pontifex nequaquam otio & pace abutens, ad exornandas ecclesias animum adiecit. Nam & altare beati Petri sex columnis onychinis augustius reddidit, dextra ac laeva positis apud Philopareas uetustate fere comminutas. Stabant in his columnis trabes argento delibutæ. In trabibus uero æquis spatij saluatoris & apostolorum simulacra distinxit. Struxit & oratorium in eadem basilica, in quo de reliquijs fere sanctorum omnium recondidit, celebrariq; eo loco quotidie mandauit, atq; in canone celebritatis hæc uerba addidit, marmoribus circumquaq; positis insculpta, Quorum solennitas in cōspectu tuæ maiestatis celebratur domine deus noster toto in orbe terrarum & cætera. Quibus uerbis nunc sacerdotes in secre-

Augustini cor-
pus Papiæ de-
latum est.

ris non utuntur. Præterea uero huic basilicæ multa argentea uasa condonauit, eius quoque iussu & impensa aurea dei genitricis imago saluatorē amplectens extructa est, & in basilica sanctæ Mariæ ad Præsepe collocata. Restituit etiam tectum sancti Chrylogoni, eoq; in loco monachos collocauit, qui rem sacram quotidie celebrarent. His addidit & fundos unde uiueret. Monasteria quoq; multa partim restituit, partim uero à fundamētis extruxit, addita regula qua monachi integre & sancte uiuerent. Instaurauit & moenia urbis, magna ex parte uetustate collapsa. Idem etiam Centumcellis fecit iam prope desertis propter collapsa moenia. Instituit præterea, ut fere sine interuallo & à presbyteris hebdomadarijs & à monachis in ecclesia sancti Petri diuina officia celebrarentur: un de apparet & monachorum & presbyterorum secularium domicilia multis in locis cōtigua fuisse, qui æmulatiōe moti, deo quā diligētissime seruebāt. Gregorius uero bñ de deo & hominibus meritis, anno pontificatus sui decimo, mēse octauo, die. IIII. & XX. moris, ac in basilica Petri sepelitur quarto calendas decembris, collachrymantibus omnibus tanq̃ communi parente orbaris. Sedes autem dies octo tantummodo tum uacat.

ZACHARIAS .I.

Acharias natione Græcus, ex patre Polycramio, inter optimos pontifices annumeratur. Fuit enim uir mitissimi ingenij, mira suauitatis & gratiæ, omni uirtute præditus, cleri ac populi Romani amator: ad iram tardus, ad misericordiam & clementiam promptissimus, nulli malum pro malo reddens, sed ad imitationem saluatoris malum in bono uincens: & adeo quidem, ut quos habuerat æmulos & inimicos, eosdē postea inuito pontificatu honoribus & præmijs affecerit. Cū autem initio pontificatus sui ardentem bellis Italiam offendisset, legatos de pace componenda statim ad Liuthprandum Longobardorum regem misit persequente bello Transalpinum Spoletinum ducem. Verum cum à legatis ea de re nil fieret, ipse comitante clero Romano in Sabinos proficiscitur. Ferunt autè octauo miliario à Narnia regem pontifici honoris causa obuiam factum ex equo descendisse, ac pedibus uirum sanctissimum in urbem comitatum fuisse. Qui sequenti die inter missarum solennia orationem publice habuit, & quidem elegantem, qua ostendit, quid maxime regem Christianū deceret, siue pacem, siue bella gerat. Hac oratione ita permotum regem ferunt, ut statim arbitrium omne componendæ pacis ei commiserit. Iam uero Transalpinum ducem Spoletino rex priuauerat, in eiusq; locum Agrandum nepotem suum successerat. Accipitur tamen in gratiā Transalpinus rogatu pontificis: & ex duce in clericatum assumitur. Redduntur item Romanis oppida sua ex Sabinis capta: redditur Narnia & Ancona ex Picentibus: & quicquid à Longobardis triginta iam annis in Herruria occupatū fuerat. Redduntur & captiui omnes eo bello capti, Mira etiam humanitate pontifex usus est: adhibito enim rege in conuiuio, nullū genus comitatus & gratiæ prætermisit. Inde uero rex pacato agmine abiens, non ita multo post moris, anno regni sui trigefimo secundo. Fuit autè uir tanto regno dignus: quippe qui sapientia, prudentia, consilio plurimū ualebat, ac ita manu promptus erat, ut nemo ueteranus eo pugnatior haberet. Iustitia autem & clemētia ita insignis habebatur, ut difficile iudicaret uira in re maiorem laudem mereatur. Huic autem in regno Aldeprandus nepos succedit: quo quidem post menses sex defuncto, Rachis dux omnium suffragijs rex decernitur. uir certe omni laude dignus, si uitam eius, si mores, si animi integritatem inspicias. Redintegratum quoq; foedus cum hoc rege à pontifice est missis legatis, quibus omnia ex animi sententia rex ipse pius & religionis amator benignissime concessit. Post quartum uero regni sui annum rex diuino lumine tactus, spreto regno uitā monasticā amplectitur: uxorem & filios, ut idem ipsi facerent, adhortatus. Huius quidem frater Aistulphus regnum occupat, qui ob astutiā ingenij & ferocitatem animi omnibus arma intentabat, maxime uero pontifici & Romanis: quorum ditionem sibi uendicare armis conabatur. Interea uero Carolus Martellus graui morbo correptus, suadentibus amicis regna à se armis occupata filijs suis diuidit. Nam Carolomāno maiori natu Austria & Sueuia, Pipino uero iuniori Burgun-

XCIII. pont.

dia & pars Franciæ obtigit. Moritur autem Carolus uir animi magni & sapientiæ singularis uilla Carisiaco apud Isarim fluuium anno magistratus sui (quem maiorem domus uocant) quinto & trigesimo. Sepeliturq; Parisijs in basilica Dionysij martyris. Habuit & alium filium Carolus ex prima uxore ortum, quem Gryphonem appellabant; cuius est nomine etiam mores conueniebant. Rapere enim ex alieno consueuerat, unde & bella fratribus intulit, & Saxonem gentem ferocissimam contra eos sollicitauit. Carolus autem & Pipinus hostili manu prouinciam Saxonum ingressi, Theodorici gētis principem in deditiōem accipiunt. Ab hac autem expeditione digrediens, Carolomannus Romanam uenit; ibiq; dimissa imperiorum & regni gloria, in montem Cassinatē ad monasterium sancti Benedicti proficiscitur; ubi & monachi habitum & mores suscipit. At Pipinus regnandi cupidus, legatos suos ad pontificem mittit, eumq; rogat, ut regnū Franciæ sibi auctoritate sua confirmet. Annuat pontifex eius postulatū, accepti beneficij & ueteris beneuolentiæ memor, quæ inter pontifices & principes huius familiæ intercesserat, atq; ita eius auctoritate regnum Franciæ Pipino adiudicatur, anno domini septingentesimoquinquagesimo tertio; ex maiore namq; domus, qui post regem summus erat apud Francos magistratus, reges Franciæ deinceps à Pipino secundo eiusq; familiæ originem habere, Ferunt Carolum, quem diximus, monachi habitum sumpsisse, ex monte Cassiano cum alijs monachis ad Zachariam pontificem uenisse: ab eoq; precibus obtinuisse, ut eis liceret repetere sancti Benedicti corpus furtim ablatū, quod tū in floriacensi monasterio regi Franciæ collocatum fuerat. Annuat istorum precibus pontifex, & literis Pipinum adhortatur, ut patriatur monachos sancti Benedicti corpus repetere. Quod quidem rex haud grauate concessit, quia inde furtim ablatum à monachis quibusdam senerat. Zacharias autem pace iam ubiq; parata, multas basilicas ruinam minantes restituit. Porticum quoq; & turrin ante basilicam lateranensem à fundamentis crexit; ubi & cancellos & portas aeneas extruxit. In ipso frontispicio porticus orbis terrarum imago descripta erat, sanctorum imagines uetustate exoletas renouauit. Lateranenses aedes auxit & exornauit. Bibliothecam beati Petri restituit. Vestigial præterea unicuiq; basilicæ assignauit, unde oleum pro lampadibus emeretur. Cōdonauit & uestem altari beati Petri auro gemmisq; distinctam, qua depicta inerat Iesu Christi natiuitas. Idem quoq; basilicam beati Georgij in uelatro condidit, eoq; loci caput ipsius sancti collocauit. Aedificauit & oratorium beate Cæciliæ uia Tiburtina quinto ab urbe miliario. Huic autem basilicæ oratorium quoq; addidit in honorem beati Cyri abbatis; addidit & fundos, unde sacerdotes uiuerent. Restituit & tectum Eusebij martyris quod suo tempore corruerat. Constituit item ut bucellarij quotidie elemosynas è lateranensi palatio cuiusuis generis præberent. Venetis præterea inhiuit sub anathematis poena, ne seruos Christi signo notatos Saracenis & gentilibus uenderent, ut mercatores facere consueuerunt. Postremo uero ne literas in tanto rerum fastigio eum prætermisisset arbitris, quatuor libros Gregorij in dialogo è latino in græcum transtulit, ut haberent Græci unde bene uiuēdi rationem perdicerent. Cum uero ita sancte & integre populum dei annis decem, mensibus tribus cum maxima omnium beneuolentia gubernasset, moritur, ac sepelitur in basilica Petri idibus martij. Eius autem ex morte episcopatus tum uacat diebus duodecim.

xciii. pont.

STEPHANVS. II

Stephanus secundus, natione Romanus, patre Constantino, per gradus ecclesiasticos ad pontificatum peruenit, licet defuncto Zacharia Stephanum quondam presbyterum Romanum pontificem populus statim creasset; qui tertia die pontificatus sui somno excitus, dum res domesticas disponere incipit, morbo apoplexiæ correptus interijt. Post hunc uero cleri ac populi consensu in templo sanctæ dei genitricis ad Præseppe Stephanus secundus pontifex creatus; humeris omnium (adeo erat omnibus gratus) in basilicam saluatoris, quæ etiam Constantiniana dicitur, deportatur, atq; inde in patriarchatum lateranensem. Erat autem uir singularis religionis & prudentiæ; ama-

tor cleri, ecclesiarum restitutor, christianæ doctrinæ diligens prædicator & scriptor, pauperum, pupillorum & uiduarum defensor acerrimus, fortissimus & constans in rebus agendis, non tamen pertinax. Placare enim Aistulphum Romanorum agros & fines bello uexantem, primo quidem uerbis & muneribus conatus est. Nam tributum sibi rex auarissimus penderi uolebat à populo Romano, quotannis singulis aureis in capita collatis; unde pontifex coactus ad externa auxilia confugere, ad Constantinum impetorem Constantinopolitanum legatos mittit, qui auxilium petant contra Aistulphum totam Italiam uexantem, quiq; iam Rauennam hexarchatus sedem & magnam partem Flammineæ ceperat. Verum cum id frustra ac sæpius tentasset, eius rei causa proficisci ad Pipinum regem Franciæ instituit. Mittit itaq; legatos ad regem qui Aistulpho mandat, ut ei tuto liceat iter facere per regnum suum. Postulata concessit Aistulphus Pipino rogatu. Stephano autem iam fines regni Franciæ attingenti, Carolus Pipini filius, cui postea à rebus gestis Magno cognomen fuit, ad centesimum lapidem honoris causa fit obuiam, Idem facit & Pipinus tertio ab urbe lapide, qui ex equo descendens & pedes sanctissimi uiri exoculatus est, & à freno equi, quo pontifex uehebatur pedes ipse nūquam discessit, donec hominem in urbem perduceret, & in cubiculo ubi diuersaturus erat collocaret. Aistulphus autem ueritus, ne quid mali in se Stephanus moliretur, Carolomannum monachum ad fratrem Pipinum mittit, qui eum adhortaretur ne Stephanus gratia bellum Longobardis inferret; q; certe non mō monacho non obteperat, uerum etiam eum in uienense monasterium relegat, ubi non multo post dolore animi & cruciatu moritur. Interea uero cum pro anni tempore bellum geri non posset, Pipinus ueteris amicitia multum tribuens, legatos ad Aistulphum mittit qui hominem adhortentur res repetitas reddere; aliter enim se eas bello & armis breui repetiturum. Non paruit sanis admonitionibus Aistulphus, unde Pipinus apparente iam uere copias in Longobardos mouet, præmissis leuis armaturæ militibus, qui Aistulphi prædia è claustris alpium deturbarent. In planitiem deinde Insubrium descendens, cum longæ ac late omnia depulatus esset, nemine obstante, Papiam Longobardorum sedem obsidione cingit & oppugnat, defendente Aistulpho, & qui cum eo in praesidio erant. At Stephanus tot calamitatibus hominis pertinacissimi & prouincialium motus, pacem ultero Aistulpho pollicetur, modo ablata restituat. Accepit tandem conditiones pacis Aistulphus, & plura etiam quam quæ peteretur promisit iureiurando interposito. Hanc ob rem Pipinus satisfactum pontifici arbitratus, soluta obsidione in patriam reuertitur, relicto Varreno huiusce pacis arbitro. Eunt Romam Stephanus & Varrenus, arbitrati Aistulphum promissa breui præstiturum, qui contractis celeriter undique copijs tumultuario magis q; iusto exercitu eos subsecutus, Romam obsidione cingit; ac suburbana omnia uastat & incendit, maiore prope damno ex hoc latrocinio accepto, quam trecentis iam antè & quatuor ac quadraginta annis ab inclinatione imperij sensissent. Rogatus denuo Pipinus à pontifice ut urbi Romæ perfidia & rabie Aistulphi laboranti opem ferret, exercitum quanta maxime celeritate potest comparat. Interim uero Thurci meliores sedes expectantes, Alanos primo, mox Colchos, & Armenios; inde minoris Asiae populos, postremo Persas & Saracenos uincunt & opprimunt, anno domini septingentesimoquinquagesimo quinto. Sunt qui scribant hos fuisse Scythas, ex his præsertim, quos Alexander Macedonum rex intra Hyperboreos ferreis repagulis clausit, hac metaphora usi, q; gentem indomitam in angulum illum tanq; in ergastulum inclusisset. Verum cum post multas illatas inuicem & acceptas clades, de pace inter Saracenos & Thurcos conuenisset, decretum est, ut Thurci qui in Perside habitabant Saraceni appellarentur; atq; ita æquiore animo Saraceni in Asia regnare Thurcos passi sunt: & q; etiam eos breui accepturos Mahumetanam superstitionem uidebant, adeo erant eorum ingenia ad malum prona. Pipino autè iam in Italiam cum exercitu descendenti, Gregorius Constantini quatuor imperatoris protosecretarius fit obuiam, hominem imperatoris nomine admonet,

h. iij

Papia Longobardorum sedes

Thurci quos uicerunt.

ne hexarchatum Rauennatense oppressum à Longobardis ad se pertinente, uel pontifici, uel Romano dedit. si ei contingerit Longobardos superare, cui Pipinus ita responderet, se quidem in Italiam ideo uentisse, ut & pontifici & populo Romano rem gratam faceret, consiliumque eorum commodis quoad eius fieri poterit. Deinde uero Papiam mouens ita Aistulphum obsidione pressit, ut breui cum coegerit pristinas conditiones pacis acciperet. Redditus itaque Romanis hexarchatus est: quicquid Padum & Apenninum interiacet à Placentinis usque ad stagna Venetorum: & quicquid intra Isaurum flumen, Apenninum & hadriaticum continetur. Adde etiam quae Aistulphus de Hetrurcis & Sabinis ceperat. Pipinus autem qui ad radices alpium tadium consistit, donec deditio fieret, relicto abbate Pholcado cum parte copiarum, qui Aistulphum in officio contineret, non prius alpeas transcendit, quam intellexit Aistulphum in uenatione apoplexia interisisse, nondum plane deditio facta. Desiderius autem, qui dux Hetruriae erat, copias Longobardorum statim undique contrahit regnum inuasurus. Idem quoque facit Ragisius Aistulphi frater, quem diximus monachi habitum sumpsisse. Hunc autem Longobardi omnes praeter eos qui in Hetruria erant secuti sunt. Verum Desiderius multa pontifici & Romanis pollicitus, eos statim in sententiam suam trahit, qui quidem prope legatos ad Ragisium misere, atque inter hos Pholcadum abbatem, qui homini mandarent, ut ab armis discederet, ac Desiderio obtemperaret. Atque ita Faentia & Ferraria postremo pontifici reddita non men hexarchatus cessat, qui centum & septuaginta durauerat annos, à Narsese usque ad caput ab Aistulpho Rauennam. Foris itaque pace parata atque aucta, mirum in modum ecclesiae ditione, Stephanus habita synodo oues suas atque earum pastores recenset, delinquentes castigat seruata clementia: errantes in uiam rectam deducit, ignaros docet & admonet quid deceat episcopum, quid presbyter: quod denique omnes sacris initiatos, proponit. Leuitias praeterea instituit ad placandam dei iram. Itum est primo sabbato ad sanctam dei genitricem ad Praesepe, secundo ad beatum Petrum in uaticanum, tertio ad sanctum Paulum uia hostiensis. Restituit & basilicas quasdam ab Aistulpho, dum urbem obsideret comminatas, non tamen recuperauit sanctorum reliquias, quas idem rex Papiam secum detulerat, ibique non indecore in quibusdam basilicis collocauerat. His itaque artibus Stephanus uir sanctissimus bene de deo, de patria, de ciuibus suis, deque omnibus Christianis meritis, pontificatus sui anno quinto, mense primo moritur, ac sepelitur in basilica Petri collachrymantibus omnibus, tanquam communi parente orbatis sexto calendas Maii. Vacat tum sedes dies duos & triginta.

LXXXV.
pontif.

P A V L V S . I .

Paulus natione Romanus, patre Constantino, Stephani secundi frater, in patriarchatu mores & doctrinam ecclesiasticam perdidit, sub Gregorio secundo & Zacharia pontificibus, à quo in diaconatus ordinem cum fratre ascitus est: uerum mortuo fratre in ipso pontificatu cum successor quaereretur, fuisse qui Theophylacum archidiaconum proponerent. Fuisse item qui dicerent Paulum ob integritatem uitae & doctrinam in demortui fratris locum subrogandum esse. Exploso itaque post longam contentionem Theophylaco, solus bonorum omnium suffragis Paulus pontifex decernitur Constantini & Leonis temporibus. Erat autem Paulus uir mitissimi ingenij, clementiaeque singularis, & adeo saluatoris nostri imitator, ut nulli unquam malum pro malo redderet, sed contra malos à quibus per sepe iniuria afficiebatur, in bono uinceret. Hic autem tanta pietatis & humanitatis fuit, ut noctu cum duobus & eo amplius tribus familiaribus circumuentas fraude caudicorum tuebatur, & eleemosynis sustentabat. Idem quoque congregato clero uniuersoque populo Romano corpus beatae Petronellae Petri filiae, una cum sepulchro marmoreo his literis notato, Petronellae filiae dulcissimae, ex uia appia in uaticanum detulit canentibus (ut fit) sacerdotibus, populoque celebritate agente. Atque corp

ipsum sanctissimum in templo Apollinis ad caput basilicae patri dedicatae collocauit. Interea uero cum Constantinus imperator sacras imagines ubique demolitus, Constantinus regiae urbis episcopum impietati suae resistente uerberibus necasset, in locumque demortui Nicetam spadonem sui sacrilegi conscium suffecisset, pontifex ipse omni ex parte religioni consulens, nuncios Constantinopolim mittit, qui imperatorem adhortarentur, ut sacras imagines & statuas restitueret: id si facere recusaret, eidem anathematis censuram minarentur. Sed Constantinus in sacrilegio suo pertinax, & sanas admonitiones contempsit, & Sabinum Bulgarorum regem in demoliendis sacris imaginibus eius impietatem imitatum, in gratiam recepit, cum antea bello Bulgaros persecutus fuisset. Ascito deinde Leone filio eius nominis quarto in partem imperij, cui Irenem Atheniensem mulierum omnium pulcherrimam in matrimonium collocarat, foedus cum Saracenis iniit, stomachum orthodoxis christianis facturus. Interea uero Pipinus & Taxillonem Baوارorum ducem suo imperio subiecit, & Saxones in amicitiam recipit, hac tamen conditione, ut trecentos equites, quotiens bellum geri oporteret auxilio mitterent, cum Aquitanis diuturnum ei fuit bellum: quod quidem postremo Carolo adolescenti commisit, cum ipse senio confectus interesse non posset. Hoc bello absoluto Carolus Borbonius, Claromontem, & multa de Aluernis oppida uic cepit, At Pipinus, quem diximus annis grauem esse, non ita multo post moritur, duobus filiis Carolo ac Carolomanno in regno relicto. Sunt qui scribant hoc tempore mortuum esse Aistulphum Longobardorum regem, quem diximus multa sanctorum corpora Roma Papiam secum detulisse: eorumque sacella aedificasse, ac monasteria uirginum, ubi & filias deo dicauit. Monachos autem su pra modum dilexit, quorum etiam in manibus regni sui anno sexto, mense quinto moritur. In principio regni nimium ferox & audax, in fine moderatus. Tanta praeterea literaturae fuit, ut edicta Longobardorum in leges retulerit. Huic autem (ut dixi) Desiderius dux militaris successit languescente iam ob delicias Longobardorum uirtute. Moritur & Paulus in basilica Pauli uia hostiensis, restitutus quibusdam ecclesijs uetustate collabentibus, pontificatus sui anno decimo, mense uno: eiusque corpus magna ac solenni pompa in uaticanum deferitur. Vacat tum sedes annum unum, mensem unum.

S T E P H A N V S . III .

XCVI. pontif.

Stephanus tertius, natione Siculus, patre Olibo, anno domini septingentesimo sexagesimo octauo pontificatum iniit, uir certe doctus atque eruditus, & in rebus agendis, maxime uero ecclesiasticis strenuus admodum ac constans. Hic enim à teneris annis Romam ueniens, mandato Gregorij tertij in monasterio sancti Chrylogoni rationem bene uiuendi, & doctrinam ecclesiasticam perdidit, accepto clerici ac monachi ordine. Vocatus deinde à Zacharia pontifice in patriarchatum lateranensem, cum eius uita & doctrina ab omnibus probaretur, sanctae Caeciliae presbyter cum titulo instituitur, quem tamen & Zacharias & Stephanus & Paulus à se nunquam dimiserunt, tantae probitatis erat & praestantiae in agendis rebus. Mortuo autem Paulo, quem nunquam in extremo quidem spiritu reliquit, Desiderius, quem ex duce regem Longobardorum creatum esse adiuuante Paulo diximus, liberatus omni meru Pipini morte, Totonem Nepe sinum ducem adhortatur, ut Constantinum fratrem uic etiam, quando largitione & ambitione fieri non possit, pontificem deligat. Is itaque Romae cum exercitu profectus, Constantinum fauentibus quibusdam amicis largitione & pollicitationibus corruptis, pontificem creat. Fuisse etiam qui Philippum quendam huic praeponebant, qui statim abdicare se magistratu armis compulsus est. Cogitur & Gregorius Praenestinus episcopus, Constantinum ipsum laicum sacris statim initiare, atque episcopum inungere, cuius manus ita ob eam rem exaruisse miraculo dicuntur, ut eas ori admouere non posset. Cui uero Constantinus mu nera pontificatus per annum obstinate exercuisset, tandem à sede deicitur à populo Romano, ira & indignitate rei percito: in eiusque locum omnium suffragis Stephanus tertius sufficitur. Hanc ob rem Constantinus in basilicam saluatoris per

Constantinus
latus initia-
tur sacris.

ductus uidētibus omnibus, ac sacris canonibus perlectis, ut fieri solet, deposito pontificali habitu magistratu se abdicat, in monasterio uitam priuatā ducere iussus. Tunc uero Stephanus in basilica sancti Hadriani inter tria fora a tribus episcopis consecratus, & ab uniuerso clero ac populo ut uerus pontifex salutatus, ad corrigendos mores quorundā improborum labefactare integritatem ecclesie Romanæ uolentium animū adiicit. In dicto itaq; concilio Carolum literis ac nuncijs adhortatur, ut primo quoq; tempore episcopos quosdam Gallia ad hanc rem doctrina & integritate morum idoneos Romanū q̄ primum mittat. Idem quoq; cæteris principibus christiani nominis scribit. Obtemporarunt omnes mandato pontificis. In lateranensi basilica concilium habetur. Multa inter se de componendis ecclesie rebus collocuti, Constantinum ad se perducere iubent. Nā cum Desiderij Longobardorum regis subornatione & Pauli cognomēto Aphiaræ imperatoris Constantinopolitani fraude, crebræ seditiones in populo Romano orirentur, quod Desiderius reuocare animos Romanorum a Carolo ad imperatorem studeret: & interfecti pleriq; sunt, & Constantinus, cuius causa tot mala commitebantur, ab aduersa factione reclamante Stephano & indignante oculis capitur. Sed ire obuiam populo in furorē uerso non licet. Perductus itaq; in medium Constantinus & accusatus, quod nullis sacris initiatus sedem apostolicā occupasset, omne crimē in uim populū & quorundā facinorosorū reijcit, q̄ se etiam inuimū coegerint pontificatū obire. Cum uero in paupere mēto pronus & supplex iaceret ueniam petens, commiseratione moti qui aderant, eum ē medio duci iubent; atq; ita rem integram in sequentem diem reijciunt maturius cōsulturi, quid in tali re facere oporteret. Verum Constantinus sequenti die in concilio rediens mutata sententia, ostendit quæ adhuc egerat, maiorum exemplo fecisse: q̄ & Sergius Rauennatum archiepiscopus, & Stephanus Neapolitanorum ex laico episcopus creatus sit. Ob hanc uero impudentiam indignati, qui in concilio aderant, eum turpiter eijcientes, ad componendam rem publicam christianam animū adiecere, abrogatis primo Constantini decretis. Institutum est autē omniū consensu, ne quisq; laicus, nisi p̄ gradus ecclesiasticos ascendens pontificatū occupare auderet sub anathematis poena. Promulgatum est itē, ut qui episcopatus dignitatē Constantini tēpore consecuti fuerant, magistratu se abdicātes, ad pristinos ordines reciderēt. Quod si istorum uita & doctrina a populo probata fuisset, placere ut ad sedē apostolicam ueniētes denuo consecrarent. Idē de presbyteris & diaconis adiudicātū est. Vetitum tñ est ne qui istorum maiores gradus attingerēt, ueritos credo, ne quid erroris, aut secta aliqua inde oriret, tanq̄ ex seminario quodā discordiæ ac seditionis. Constitutum est præterea, ut quæ Constantinus in re sacra egisset, irrita haberent, præter baptismum & chrisma. Postremo uero abrogata synodo constantiniana, qua decretū inter Græcos fuerat, ut sanctorū simulacra & statuae ē tēplis abraderentur eijcerentur uer: cōstitutū est ut eadē statuæ ubiq; restituerent, anathematizātes execrabile & p̄nitiosam illā synodū, qua dei immortalis cōditio peior q̄ hominū fieret. Referre em̄ statuas mortalitū bene de repu. merito licet, ne ingrati uideamur, utq; eorū facta æmulatione imitari cogamur, dei non licet, quē semp̄ ante oculos si fieri posset habere deberem⁹, si eius merita erga humanū genus, si naturæ diuinæ dignitate inspiciam⁹. His uero ex sententiā pactis, decretū est ut sequētū die supplicationes haberetur, quibus & deo gratias agerēt, & irā ipsius, si qua ex hom̄ peccatis cōcepta esset, placāret. Itū est autē a lateranensī basilica ad sanctū Petrū cū maxia oīm religioe nudis pedib⁹, & a pontifice et ab hominibus q̄ tñ aderant. Nunc uero adeo refrinxit pietas & religio, nō dico nudis pedibus, sed caligati & cothurnati uix supplicare dignant̄. Nō sicut inter eundem, uel dū sacrificat, ut illi sancti patres: sed ridet, & quidē imprudēter, de his etiā loquor, quos purpura insigniores facit: nō hymnos canūt, id em̄ seruilē uidet, sed iocos & fabulas ad risum concitandū inter se narrat. Quid plura q̄ qs dicacior est & petulātor, eo maiorē in tā corruptis moribus laudē meret. Se ueros & graues uiros reformidat hic noster clerus. Quid itaq; in tanta licentia malū uiuere, q̄ bene monenti, ut cogēt obtemperare, & ob eā rem christiana religio q̄tidie in peius labitur. Ad Stephanum uirum

sanctissimum redeo, qui peractis supplicationibus, statim quæ in concilio acta erant, & uoce apocrypharū & scripto promulgauit, poenamq; anathematis illis proposuit, qui abrogare auderent, quæ in sancta synodo instituerant. Verū non ita multo post mortuo Sergio Rauennatum archiepiscopo, Michael eiusdē ecclesie seriniarius sedem occupauit, nullis sacris initiatus adiuuante Desiderio rege & Mauritio Ariminensī duce, quos Michael pecunia & largitione corrupat, pulso Leone archidiacono, quē potissimū clerus expetebat. Ausi quinientiam missis ad Stephanū legatis eū pecunia subornare, ut eisdem Michaelē in ecclesia cōfirmaret: qui non modo dona reiecit, uerum etiam edictū proposuit, quo ille anathematis poena notaretur, nisi sedē relinqueret, quā contra ius fasq; occupauerat. Tādū tñ uir Rauennatū eā obtinuit, q̄ diu aliqd̄ habuit, & prophāsi & sacrū q̄d Desiderio muneri cupitissimo elargiret. Verū cū pontifex eō legatos suos mississet, cum oratoribus Caroli regis ob eā rē in Italiā missis, admonuissentq; qd maxime potest expeteret, statim eiecto Michaelē Leonē deligūt, quē pontifex cōfirmauit. At uero cum ob hanc rē a Desiderio clanculū uexaret, Carolū rogat Desideriū admonere ut ab iniuria inferēda caueat. Fecit id Carolus, & quidē pdiligenter, retinere tñ hoīem in officio armis nō potuit, q̄ ei mortuo fratre, q̄ secū parib⁹ aīs biennio regnauerat, multa bella obire necesse fuit. Aquitanos em̄, quod bellū pater inchoauerat, in potestate suā redegit, Gasconos domuit in Aquitania positos. Deinde uero trāsmiſſis Pyrenæis mōtib⁹, fuis ac fugatis Saracenis usq; ad Betim flumē puenit, quo nūc in Hispania Saraceni Granata se cōtinent. Interim uero Stephanus pastor q̄ diligētissimus, & uerus Petri successor, ac Christi imitator quarto pontificatus sui anno moris, mēse quinto, die, VII, & XX, sepeliturq; in basilica Petri. Eius autē ex morte dies nouē sedes tunc uacat.

HADRIANVS. I.

LXXXVI
pontif.

Hadrianus primus, patria Romanus, patre Theodoro summa nobilitatis uiro, pontificatum iniens, nequaquā a maioribus suis degenerauit. Nam magnitudine animi, consilio, doctrina, & sanctitate uitæ, cum quouis optimo pontifice comparari potest. Cuius amplitudinem Desiderius Longobardorū rex ueritus, statim de pace in eunda & de amicitia mentionē per legatos fecit. Verum Hadrianus cognita hominis perfidia plusq; punica, in aliud tēpus pacē distulit. Interea uero mortuo Carolomanno, Berta eius coniunx Hildegardæ Caroli uxori ob amplitudinem mariti inuidens, Aduarij cuiusdam consilio usa, cum filijs ad Desideriū regem in Italiā confugit, qui eam perbenigne suscepit: & q̄ se tutiorem futurum hac ratione ab impetu Gallorum existimabat, & q̄ Francos propositis Carolomanni filijs, facilius sumptuos arma in Carolū regem, si quid in se moueret arbitrareretur. Verum cum obtineret ab Hadriano precibus nō posset, ut filios Carolomanni reges inungeret, ad uim conuerſus in Rauennates mouens ditioni Romanæ obtemperantes, Fauentiam et Comachum uicē cepit. Præerat tum Rauennæ archiepiscopus & tribuni tres, qui primo quoq; tempore ab Hadriano auxilium petiere. Pontifex autem primo quidem Desiderium nuncijs & literis adhorrtatus est, ut suis finibus se contineret, nec ditionem ecclesie inuaderet. Deinde uero ubi intellexit eū Vrbinum, Senogalliam & Eugubinum cepisse, tum magis atq; magis minari, cum paulo post affuturum deum uindictam uiolati fœderis diceret. Qui quidem in tantis minis nil aliud dicebat q̄ pontifici in suas partes transeundū esse. Separare enim hominē ab amicitia Caroli omnino nitebatur, & ob hanc rem cū precibus & pollicitationibus id obtinere non posset, minabatur se urbem breui obfessurum. Iam em̄ Spoletum cum Adagasio Carolomanni filio uenerat, inde tamē ad urbē peruenturus (ut ipse dicebat) pacato agmine uoti gratia. Verum Hadrian⁹ redactis in urbē reliquijs oīm basilicarū, quæ extra urbis moenia habebantur, tres ep̄os ad Desideriū misit, q̄ ei sub anathematis poena minarent, ne ullo mō fines Romanos attingeret. Rex igit ueritus ne irā dei incurreret, in Cisalpinā statim redijt. Interea uero Carolus ab Hadriano de iniuria sibi illata certior fact⁹, Desideriū p̄ legatos admonet, ac frustra qdē, ut res iniuria ablatas pontifici restitueret, aliter se breui cū exercitu affuturū, ut qd sponte nollet, id uir facere cogereſ, Vrinq;

igitur magni parantur exercitus, sed Carolus mira celeritate usus, præmissa parte copia rum quæ in transitu alpium Louis montem occuparet, cum reliquo exercitu per montē Ciniſium in Italiam descendit, fusoq; ac fugato Desiderio obuam facto, omnia longe ac late populatur & capit, Desiderius autem desperatis rebus tanto accepto incommodo, Papiam se recipit, uxore ac liberis Veronam missis. At Spoletini, Reatini ac Longobardi omnes qui eas regiones incolebant, audita Desiderij calamitate Romam uenientes, se ac sua omnia Romani pontificis fidei committunt, adhibito iureiurando, deposito, capillo & barba, quod apud eam gentem maximum ueræ deditiois signum erat. Horum securi exemplum Anconitani, Auximates, Firmani pontifici se ac sua libere dedunt. Longobardis autem ad suos redire nolentibus, Vaticanæ sedes ad incolédum cōcessa, quo postea ex tota Italia multi suæ gentis confluxere, istorum exemplo permoti. At Carolus relicto Bernardo patruæ suo in obsidione Ticinensis urbis, cum parte copiarum Veronam proficiscitur. Quæ quidem ciuitas haud ita multo post inclinante in partes Francorum Berta ac Carolomani filijs, deditioem fecit. Aldegisius uero Desiderij filius inde abiens, ad imperatorem Constantinopolitanum confugit. Carolus autem acceptis in deditioem omnibus ferme Transpadanæ Italiæ urbibus, Romam petit, unâ cum pōtifice re surrectionis festum celebraturus; cui iam urbi appropinquanti ad tria milia iudicum honoris gratia occurrisse, Bibliothecarius scribit: iudices eos uocans, qui nequaquam fordidis artibus impliciti essent. Expectabat hominem Hadrianus cum clero suo in gradibus sancti Petri; quem quidem accedentem mira beneuolentia complexus est, nec retinere eum potuit, quo minus pedes suos exosculetur. Inde post datam acceptamq; salutem, basilicam ingressi, cum ad altare apostoli simul peruenissent, iurauerunt mutuo Carolus ac pontifex Romani ac Fræci, & perpetuam se amicitiam seruaturus; & communes eorum hostes fore, qui alteram partem lacerassent. Urbem deinde ingressus, omnes basilicas pie ad modum & religiose inuisit, ac muneribus quibusdam ornauit. Nudi⁹ uero quart⁹ posteaq; urbem ingressus fuerat, quod dono pater Pipinus Gregorio tertio dederat, eadem ipse amplioribus priuilegijs confirmauit iureiurando interposito. Quæ quidem (ut Bibliothecarius refert) hæc sunt, quicquid in Liguria ab urbe Luna iam pridem euerfa usq; ad alpes Italiæ fines pertinet, huic ditioni additur, & Corsica insula; & quicquid Lucæ & Parmam interiaceret. Additur & Forumulij cum hexerchatu Raennatum, cumq; beneuolentano & Spoletino ducatu. His autem rebus ita compositis, Carol⁹ cū bona Hadriani gratia in Transpadanam rediens, sexto mense posteaq; obsideri cœpta est, Papiam deditioem occupat. In Desiderium autem clementia usus, hominem spoliatum regno, nō etiam uita Lugdunum cum uxore & liberis exulatum mittit. Versus deinde in Arachim beneuolentanum principem Desiderij generum, qui eius furores iuuerat, hominē pacem petere breui coegit, duobus filijs obsidibus datis. At uero dum iter in Cisalpinam facit, ad Cassinum diuertens religionis causa, omnia monasterij dona ab alijs principibus diuo Benedicto data confirmauit. Atq; ita sedatis in tota Italia rebus, propositisq; Cisalpinæ firmissimis præsidijs, cum magna præda & gloria in patriam reuertitur, Caroli fratris uxorem & liberos secum ducens, quos quidem semper in honore habuit. Paulum quoq; Longobardum Aquileiensis patriarchatus diaconum Desiderio ob doctrinam & ingenium admodum charum secum in Galliam ducens, libertate donauit; in pretioq; aliquandiu habuit, Verum cum postea comperisset hominem Desiderij libertatem querere, eum in Diomedis insulam relegauit, unde post aliquot annos aufugiens, & ad Arachim perueniens, rogatu Adelpergæ Desiderij filia & Arachis uxor, Eutropij historici duos libros addidit, a Iuliano principe usq; ad primi Iustiniani tempora omnia perferibens. Mortuo inde Arachi Cassinense cœnobium ingressus, reliquum uitæ sanctissime usque ad mortem ducens, sæpe ad Carolum regem literas elegates, & humanitatis plenas scripsit, ab eodemq; a quo fuerat ob literaturam seruatus uicissim accepit. Longobardi itaq; quarto & ducentesimo anno postq; in Italiam uenerant, regnum amisere, anno domini septingentesimo septuagesimo sexto, Carolus autem nulla interposita mora in Saxones

idololâtras, qui ob eius in Italiam discessum rebellauerant mouet, eisdemq; quibus cū ad triginta annos bella gesserat, uincit, & fidē Christi omnino suscipere cogit. Conuersus deinde in Hispanos à nostra quoq; fide alienos, Pampalunam & Augusti ui captas militibus diripiendas concessit. Neq; Hispanis pacem & quietem daturus erat, nisi ipsi quoq; integre fidem Christi receperant. In Galliam uero tum quoq; rediens rebus ex sententia gestis, dum Pyrenæos transit, in Guasconum insidias incidit; quo in prælio licet se acriter tutatus sit, Anselmum tamen & Egibardum summos in bello duces amisit. Sunt qui eo quoq; prælio cecidisse scribant Rolandum Caroli ex sorore nepotem post editam ingentem hostium cædē & stragem, Pericriti ne sit (ut aiunt) an uulnere, haud satis constat. Vascones uero tandem à Carolo superati, defectionis ac perfidiæ meritas pœnas dedere. Mouet bellum in Francos Taxillo Baiouariæ dux Desiderij gener, sollicitatis Hunnis, quod quidem celeritate sua prius pene Carolus confecit, quâ inchoatū sit; huic quoq; pacem non negauit acceptis prius obsidibus. Dum hæc in Gallia gererent, Constantinus in oriente imperator elephantia morbo correptus, unde fortasse nata est illa de lepra magni Constantini uana opinio ob similitudinem nominis, moriens Leonē quartum imperatorem reliquit, qui adeo gemmis delectatus est, ut direpto sacrario sanctæ Sophiæ coronam magni ponderis ac pretij sibi constituerit; qua quidem ita frequenter utebatur, ut aut propter pondus, aut ob frigiditatem lapillarum subito morbo correptus sit. Idem quoq; accidisse nostra ætate Paulo secundo putauerim, qui adeo his muliebribus delinimentis delectatus est, cōquisitis undiq; magno pretio gemis, & exhausto pene ecclesiæ Romanæ arario, ut quotiescunq; in publicum prodiret, Cybeles quædam Phrygia ac turrita non mirata uideretur. Hinc ego ortam tum sudore præpinguis corporis, tum gemmarum pondere apoplexiam illam puto, qua correptus subito morbo interijt. Leone itaq; mortuo, Irene eius uxor & filius Constantinus sextus imperium accipientes, concilio trecentorum & quinquaginta episcoporum in Nicena urbe secundo habito instituere, ut qui sacras imagines delendas dicerent, perpetuo anathemate notarentur. Quam quidem constitutionem Constantinus adolescens patris flagitia secutus, quorundam improborum suasu, non ita multo post & abrogauit, & matri omnino administrationē imperij abstulit. Repudiata deinde uxore, Theodora eius ancillam coronam imperij augustiorē redditam in suos complexus traduxit. Subornauit & duces suos, quos in Italia habebat contra finitimos; hos quidem unico nūcio sua autoritate Carolus in officio cōtinuit, qui tū in Sclauos & Hunnos (quos Vngaros merito dicemus) copias mouerat, quod horum incursionibus circa Danubium uexarent omnia, quibus certe perdomitis in Franconiam duxit maiorum suorum natale solum; unde Franci non men sumpserunt. Qua quidem in prouincia haud magno negotio in potestatem suam redacta, biennio post Theophylacius & Stephanus episcopi insignes Hadriani nomine synodum Francorum Germanorumq; episcoporum habuerunt in qua & synodus (quam septimam Græci appellabant) & hæresis Felicianæ de tollendis imaginibus abrogata est. Hadrianus uero opera & autoritate Caroli à terrore bellico securus, ad exornandam urbē sacrasq; basilicas animum adijt. Nam & corpus beati Pauli laminis argenteis inclusit; & altare Petri pallio exornauit auro intertexto, in quo depicta historia inerat, quemadmodum angelus beatum Petrum è uinculis liberauerat. Restituit item & strauit marioribus Pauli apostoli atrium, iam antea uetustate collapsum. Instituit item ut singulis diebus centum pauperes in atrio Lateranensi pascerentur, in quo etiam discubentes pauperes picti cernebantur. Restituit præterea magna impensa aquæ ductus quosdam et uetustate & hostium maleficio collapsos; Alpheninum potissimum ductum iam antea ab Augusto uia Claudia ex lacu Alphenino duobus ac uiginti milibus passuum in subiacentem transiberinam regionem magis ad usum ortorum naumachiæ thermarum ue, quâ ad potum, cum aqua illa insalubris haberetur. Sabatinum uero ex lacu batatino non men ducens, quem quidem lacum alio nomine angularem appellat, à tribus angulis, quos præ se fert, uia Aurelia in uaticanum duxit, ut eo uterentur sacerdotēs beati Petri,

Synodus septima abrogauit hæresim Felicianam.

rum ad usum basilicæ, tum ad lauandos Christî pauperes, qui in paschate elemosynâ accepturi lauabantur ad imitationem apostolicæ doctrinæ & religionis. Molendî quoque usum ea aqua interdum præstabat, è Ianiculo in planum cadens. Sabatinum autem lacû angularem etiam appellatum fuisse declarat emptio Polæ Rutiliæ, quæ fundum hac ratione in ripa lacus sabatini uel angularis emit, ut quicquid agri exhausto lacu deficcaret, id fundo Polæ aduicicaretur, quaeruerum fundus tenderet. Restituit & Iuliam à duodecimo lapide uia latina in urbem ductam, quæ quidem (ut ait Frtôinus) a repulæ ex agro Tusculano ductæ riuum intercipit. Ita uero Claudîa formam reparauit uia sublacensi conceptam ad trigesimum octauum lapidē ex duobus fontibus amplissimis, ut eius aquæ pars in baptisterium saluatoris ad lateranum diuaretur, restituit etiam uirginis formam ab octauo lapide uia collatina in urbem introductam. Testa quoque multarum basilicarum ob uetustatem ruïnâ minantia resarsit. Dum uero his operibus detineretur Hadrianus, adeo in immensum excreuit Tiberis, ut & portâ flammineam à fundamentis euerterit, & pontem Antonini Pij, quem olim sublicium uocauerat, inter Ianiculum & auentinum, & multa urbis ædificia demolitus sit, secum & arbores & segetes & urbis ornamenta trahens. In tanta autem calamitate hac diligentia Hadrianus usus est, ut per uicos nauiculas mitteret, unde cibaria ob excrecentiam aquæ egredi domo nequeuntibus subministrarentur. Eos præterea qui tâta calamitate magis ac magis uexati fuerant, & uerbis & muneribus cõsolatus est. Turres & urbis muros collapsos restituit, ceterû auri libris in eo sumptu expensis. Quid plura? nil prætermisit in uita Hadrianus, quod ad bonum principem, & ad optimum pontificem pertineret. Nam & religionē Christi anam, & libertatem ciuium suorum & uitam pauperum, pupillorum, uiduorum acerrime tutatus est. Moritur autem pontificatus sui anno tertio & uigesimo, mense decimo, die decimosextimo, sepeliturque magna cû laude in basilica Petri sexto calendas Ianuarij.

LEO . III.

xcviii. p̄t.

LEo tertius, patria Romanus, patre Azzupio, pontifex creatur, ac merito quidē. Ab ineunte enim ætate ita erat educatus & eruditus disciplina ecclesiastica, ut dignus esset qui cæteris antferretur. Fuit præterea uir castus, integer, pudicus, facundus. Doctoz uiroz ita amator, ut eos undique ad se p̄m̄s alliceret, eorumque consuetudine mirum in modum delectaretur. Præterea uero ægrotos uisere, eosque ad patientiam adhortari, elemosynas indigentibus præbere, desperatos consolari, errantes in uiam rectam deducere, prædicationibus, admonitionibus, quibus plurimum ob eloquentiam & doctrinam ualebat ei peculiare fuit, homo certe ita mitis ingenij, ut omnes diligeret, neminē odio haberet, tardus ad iram, ad miserēdum promptus, insignis pietate, fortissimus rerum ecclesiasticarum, honorisque diuini procurator et defensor. Creata itaque (ut dixi) pontifex uno omnium consensu in natalicij Stephani protomartyris, sequenti die acclamantibus omnibus præ fauore in sede Petri collocatur. Iisdem uero temporibus Constantini imperatoris mater Irene filij flagitia nequaquam ferens, impellentibus quibusdam ciuibus Constantinopolim reuertitur, ac Constantinum captû oculis in carcerem conijcit: ubi & merito tanquam sacrilegus minimæque pietatis, quippe qui matrem relegauerat, uitam finiuit. Interim uero cum Carolus multis rebellantibus undique laceraretur, Pipinum filium in Vngaros misit: quos quidē grauibz prælijs superatos, tandem ad deditionem compulsi. Adolphus autē Asturæ & Gallitiæ rex acceptis à Carolo auxiliariis copijs, superatisque Saracenis, Vlixibonam uicem cepit, qui uero in præsidio Barchinone erat, Carolo audita Adelphosi uictoria se confestim dedunt. Superâ tur & Bauari, qui Foro iuliano uexabat ab Henrico Caroli præfecto. Interea uero Leo tertius dum supplicationes à beato Gregorio institutas Romæ agit cum populo & clero, Paschalis primicerij & Campuli presbyteri fraudibus apud ædem beati Syluestri captus, ac pontificali amictu priuatus, multisque uerbis ab adeo cæsus, ut oculis & lingua captus putaretur, in monasterio sancti Erasmi in uincula conijctur: unde postea Albini cubicularij industria custodes fallens in uaticanum sese proripuit: ibique tâdiu latuit, quo

Irene Constantini imperatoris mater.

ad Vinigisius Spoletinorum dux clanculum accersitus, eum incolumem Spoletum perduxit, cohortibus militum in itinere stipatum, ne aliqua hostium uis obrueretur. At seditionosi cum seuire in Leonem & Albinum non possent, eorum domos à fundamentis diruunt. Idem quoque (adeo audaces erant & temerarij) ad Carolum, qui tum bellum contra Saxones gerebat, quoque Leonem profectum intellexerant, accusandi hominis causa peruenere. Verum Carolus reiecta in aliud tempus disceptatione, potissimum cum egregio comitatu Romam mittit, se eò breui peruenturum pollicitus, componendarum rerum Italicarum gratia, Leoni uero ad pontem miluium honoris & gratulationis causa clerus ac populus Romanus obuiam factus, uirum sanctissimum in urbem introducunt. Carolus autem non diu immoratus per Magutiacos in Belgis positos, Noricumque montem in Forum iulij descendens Taruisinos graui supplicio afficit, quod Henricum præfectum occidissent. Creato uero in huius demortui locum altero, Rauennâ primo, mox Romam expectatus proficiscitur. Urbem ingredienti omnia certe, & merito quidē honoris genera adhibita sunt. Octauo autem die postea quam urbem ingressus fuerat, in basilica Petri astante populo & clero episcoporum omnium, qui eò ex tota Italia & Fræcia conuenerat, sententias de uita & moribus pontificis rogat, uerû ab omnibus una uoce responsum est, sedem apostolicam omnium ecclesiarum caput à nemine (laico præsertim) iudicari debere. Omissa autem ob tam graue responsum à Carolo quaestione, Leo pontifex qui id iudicium maxime expetebat, suggestum conscendens, ac euangelia in manibus retinens, iureiurando affirmauit se omnium rerum, quæ sibi obijcerentur in fonte esse. Fuit is dies idibus decembris salutis anno octingentesimo. Dum hæc autem Romæ agerentur, Pipinus mandato patris Beneuentanos duce Grimoaldo finitimos suos uicinas aggrossus, magnis cladibus ita perdomuit, ut ægre se mœnibus tuerentur: cui bello Vinigisium Spoletinum ducem præficiens, ad patrem reuertitur imperij coronam breui sumpturum. Nam pontifex Carolo optime de ecclesia dei merito aliquam gratiam relaturus, cum uideret imperatores Constantinopolitanos ægre id nomen tueri, ac ob eam rem urbem & Italiam ipsam magnas calamitates passam, in basilica Petri post solennia sacra, populi Romani scito ac precibus ipsum Carolum magna uoce imperatorem decernit, ac diademate donat, ter acclamante populo Romano, Carolo Augusto à deo coronato magno & pacifico imperatori uita & uictoria. Pontifex item hominem inunxit unâ cum Pipino filio, quem Italiæ regem solenni decreto pronunciauit. Accepta itaque imperij potestate Carolus, Campulum & Paschalem coniuurationis reos capite plectendos censet. At pontifex omni ex parte clemens, à Carolo rege tamen obtinuit, ut his uita condonaretur, in Franciamque tantummodo relegarentur. Post hoc uero fuere qui Carolo suaderet, ut omnes Longobardos Italia expelleret. Verû cû id nequaquam tutû uideret, quod multis Italiæ populis sanguine & affinitate coniuncti essent, censuere simul & Carolus et Leo Longobardoz nomē ibi tñmodo remaneret, ubi ea gēs p̄cipue sedē habuisset. Pipinus autē cû in Samnium redisset, frustra per aliquot menses Beneuentû oppugnasset, Theate se conferens oppidum uic caprum incendit ac diripit. Inde Ortonam & Luceriam mouens, eas ciuitates timore percussas in deditionem statim accipit, ac Grimoaldum Beneuentanum ducem Luceriæ capit: qui non ita multo post dolore animi perijt. Interea uero Constantinopolitana imperatrix missis in Italiam legatis, cum Carolo pacem & foedus inijt, imperiumque his terminis diuisit, ut Irene ea Italiæ parte portiretur, quæ ad dexteram Neapoli incipiens, ad sinistram Siponto (quæ urbs nunc Manfredonia dicitur) infero superoque mari clauditur unâ cû Sicilia. Reliqua uero Italiæ pars Carolo ipsi ex foedere obtigit, ea tamen loca semper excipio, quæ ditionis ecclesiasticæ habebantur. At Nicephorus patricius ægre ferens Irene mulieris imperium, cum eam doctam captam Lesbium in exilium misisset, foedus iam antea initum per legatos cum Carolo renouat, qui tum Saxones totiens deficientes migrare in Franciam cum uxoribus & liberis compulsi, eos in itinere cum legionibus subsequens ne quid maleficij inter eundem committerent, At Leo cum seditionibus semper uexaretur, ab urbe discedēs, Man

Sedes apostolica cum ecclesiasticarum caput.

tuum proficiscitur ad uisendum Christi sanguinem, qui tum miraculis magno in pretio erat. Is autem à Mantuanis perbenigne susceptus, approbato Christi sanguine ob frequentia miracula, ad Carolum proficiscitur, ut hominem ueritatis cognoscendæ cupidum eius rei certiorum faceret: simulque etiam ut de componendis rebus Italicis inuicem colloquerentur. Rediens deinde in Italiam adiuuante Pipino rege, mādato patris, de coniuratis quibusdam & seditiosis non sine clementia supplicium sumpsit. Carolus autem iam senio grauis, cum intellexisset Pipinum, quem (ut diximus) Italiæ regem præfecerat, Mediolani mortuum esse, Lodouicum filium minorem natu Aquitaniæ regem & imperij successorem, Bernardum uero nepotem Italiæ regē declarat, cuique mandat ut Lodouico rebus in omnibus obtemperet. Fines imperij hos esse uoluit in Gallia Rhenum ac Ligerim, qui in Celtis oriens eos à Biturigibus diuidit: in Germania uero Danubium & Saum fluuios: his autem prouincijs Aquitaniam, Guasconiam, magnam partem Hispaniæ, Cispalinam Galliam, Saxoniam, utranque Pannoniam, Istriam, Tiburinos addidit: maritima uero Dalmatiæ imperio Constantinopolitano subiecta erant. Rebus autem ita compositis, dum Aquisgrani esset ualetudinis causa propter aquas calidas, quæ ibi scaturiunt febre ac dolore laterum moritur, ætatis suæ anno secundo & septuagesimo quinto calendis february: salutis uero anno octingentesimo ac quingentesimo. Eius autem corpus nullo non genere honoris adhibito, in templo beate uirginis, quod ipse magnis sumptibus Aquisgrani extruxerat sepelitur, hoc addito epigramate, MAGNICA ROLI REGIS CHRISTIANA, NISSIMI ROMANORVM QVE IMPERATORIS CORPVS HOC SEPVLCHRO CONDITVM IACE T. Fuit autem Carolus, si eius res gestas tum domi tum foris inspicias, tantæ amplitudinis & integritatis imperator, ut postea neminem superiorem, nedum paræ habuerit, adeo autem (cum ei per otium liceret) studijs literarum delectatus esset, ut primus (suadente tamen Albino) gymnasium Parisiense instituerit. Tres autem mensas argeatas habuit, quarum unam (in qua urbs Constantinopolitana inculpta erat) basilicæ beati Petri, aliam (ubi imago urbis Romæ cernebatur) ecclesiæ Rauennati dono dedit. Tertiam filijs reliquit, ubi inerat orbis terrarum descriptio. Sunt item qui scribant hanc auream fuisse. At uero Leo pontifex restituit sancti Pauli tecto, quod terramoto tu conciderat, ædificatque à fundamentis apud sanctum Petrum amplissimo hospitali, quod Græci xenodochion uocant, necnon instituitis trium dierum supplicationibus ante diem ascensionis, quibus prima die ab ecclesia dei genitricis ad Præsepe ad basilicam Constantinianam, secunda ab ecclesia beate Sabinae martyris ad sanctum Paulum, tertia à sancta cruce in Hierusalem ad Laurentium extra muros ibat, moriæ primo ac uigesimo pontificatus sui anno, & etiã cometes apparuit (ut nonnulli putant) tantæ calamitatis indicium. Sepelitur autem in basilica Petri pridie idus Iunii, ei in morte sedes tum uacat diebus decem.

STEPHANVS .IIII.

Stephanus quartus, patria Romanus, patre Iulio, pontificatus sui mense tertio ad Lodouicum imperatorem in Gallias proficiscitur: quam ob rem autem id fecerit, haud satis constat. Sunt tamen qui coniectant, id ab eo factum ad uitandam seditionem & reliquias campulianæ coniurationis, quæ iam inualefcebat mortuo Leone. In aurelianis tunc erat Lodouicus imperator cognomento Pius: qui ubi intellexit pontificem aduenire, statim ei honoratissimum quonque obuiam misit: maxime uero Theodulphum aurelianorum episcopum, cum clero & magna populi parte. Ipse uero ad primam lapidem prodians, cum hominem uidisset, ex equo descendit: atque eum, data acceptaque salute, cum maxima ueneratione in urbem introducit, præcedente clero, ac sæpe carmen repetente, Te deum laudamus. Erat enim Stephanus ex nobili genere ortus tantæ doctrinæ & integritatis, ut facile apud omnes sanctitatis nomen nancisceretur: quippe qui sub duobus sanctissimis uiris Hadriano & Leone educatus, rationem bene ac beate uiuendi didicerat. In urbem introductus, sustentante eum imperatore propter impetum multitudinis studio uidendi concurrentis, in regiam diuertit, ubi & sæpe cum imperatore

tore de componendis Italiæ rebus collocutus est: & ita se mutuo conuiujs exceperit, ut raro alter sine altero conuiuaretur. Retinuisse hominem apud se diutius imperator, nisi tum grauibus implicitis bellis sese obijcere hosti necesse fuisset. Nam & Vascones ab imperio defecerant, quos breui in potestatem suam redexit. Britones res nouas molientes, armis in officio continuit, & conuentu Aquisgrani habito, legatis Saracenorum Casarem Augulfam incolentium pacem concessit. Abiturus itaque Stephanus ad imitator nem saluatoris nostri, qui etiam inimicis pepercit, à Lodouico impetrauit, ut exulibus omnibus & captiuis, quos sceleris conuictos in Leonem admissi Carolus multauerat, redire ad urbem Romam liceret, Secum quoque detulit crucem magni ponderis magnæque æstimationis, quam Lodouicus sua impensa beato Petro dicauerat. At uero sanctissimus pontifex ad urbem rediens, septimo pontificatus sui mense uita functus, in basilica Petri sepelitur. Sedes autem eius morte dies, XI. tum uacat.

PASCHALIS. .I.

Paschalis patria Romanus, patre Bonoso, nulla interposita imperatoris autoritate pontifex creatur, hanc ob rem ubi pontificatum iniit, statim legatos ad Lodouicum misit, qui eius rei culpam omnem in clerum & populum reijcerent, quod ab his ut coactus esset pontificium munus obire. Accepta hac satisfactione Lodouicus respondit populo & clero, maiorum instituta & pacta seruanda esse, cauere ne deinceps maiestatem læderent. In conuentu autem apud Aquisgranum habito, Lotharium filium maiorem natu imperij focium sibi deligens, Pipinum secundum à Lothario Aquitaniæ, Lodouicum tertium, Bauariæ reges appellauit. At uero cum Bernardus Italiæ rex in insidijs quibusdam episcopis & seditiosis ciuibus ab imperio defecisset, coegissetque ciuitates quasdam & populos in sua uerba iurare, Lodouicum in se concauit, qui præfatos quosdam copiarum cum satis ualida manu in Italiam misit. Horum uero impetus retardare conatus Bernardus in albis superatur. Seditiosis autores statim capti necantur. Ipse uero Bernardus quibus suppliciter ueniam peteret, Aquisgrani supplicio capitali afficitur. Episcopi autem tanti mali autores, synodali decreto in monasteria quadam relegantur. Sedato itaque Italico tumultu ueriusque bello, in Saxones qui ab imperio defecerant copias mouet, eorumque tyrannum Viromarchum regnum affectantem, & secum cogredi ausum superat atque interficit. Deinceps uero Lotharium filium regem Italiæ declaratum ad pontificem misit, à quo in basilica Petri inungitur, & Augustus appellatur. Interea uero tumultuante Italia, & ad res nouas spectante, cum Lotharius tantis motibus nequaquam se parem cerneret, maiores exercitus paraturus ad patrem se contulit. Hæc ob rem Theodorus primicerius & Leo nomenclator Romæ in lateranensi palatio, per seditionem confossis oculis necantur. Fuere qui tantum crimen in Paschalem reijcerent: qui quidem in synodo triginta episcoporum habita, & rationibus, & iuramento à tanto se crimine liberauit. Accepit hanc satisfactionem Lodouicus, & ut Bibliothecarius ait, cum Paschali rescriberet, ne deinceps seditio ex re incerta oriretur, ciuitates Hetruriæ imperio subiectas literis declarauit: Aretium, Volaterras, Clusium, Florentiam à patre Carolo restitutam & auctam, Pistorium, Lucam, Pisas, Perusiam, & Urbem ueterem; cætera uero ecclesiæ Romanæ ascribebat. Addidit & Tudertum in Umbria & ultra apenninum Flammineam, ac Rauennæ urbis hexarchatum. Idem quoque Bibliothecarius scribit, Lodouicum liberam eligendorum episcoporum potestatem Paschali dedisse, cum antea ea quoque in re imperatores consulerentur: quam potestatem ab Hadriano pontifice Carolo concessam idem autor refert. Paschalis itaque, quem Stephanus ob eius uirtutem & doctrinam, dum uiuere monasterio beati Stephani martyris in Vaticano præfecerat, pontificatum iniens, & corpora sanctorum minus religiose iacentia in urbem cum maxima ueneratione introducit, honestiore loco recondidit. Et captiuos per soluto creditoribus pretio è uinculis liberauit. Idem quoque Prædixis beatis Christi martyris templum à fundamentis extruxit, non longe à ueteri, quod iam ob uetustatem & incuriam sacerdotum ruinam minabatur: quo quidem in templo à se

Cpōti.

Liberatias e-
ligendorū epi-
scoporum Pa-
schali data.

dedicatio & p[er]sepe celebravit, & multorum corpora sanctorum collocavit, iam ante in cœmiterijs passim & sine veneratione iacentia, Extat & in eadem basilica oratorium beatæ Hagneri dedicatum, quod ipse pluribus ornamentis augustius reddidit. Idē quoque beatæ Cæciliæ templum extruxit, quod carmen in apside notatum nunc etiam indicat, eo quoque loci & ipsius uirginis & eius sponsi Valeriani, Tiburtij, Maximi martyris, Urbani, Lucij, pontificum corpora collocavit, multis additis muneribus & ornamentis ex auro, argento & quouis genere marmorum. Restituit præterea beatæ genitricis templum ad præsepe uerustate quassum, eiusque apside in meliorem formâ redegit. Qui nō ita multo post nullo religionis, pietatis, humanitatis, benignitatis exēplo prætermisso, septimo pontificatus sui anno, mēse tertio, die decimoseptimo moritur, sepeliturque in basilica Petri. Vacat tum sedes dies quatuor.

EUGENIUS .II.

Eugenius secundus, patria Romanus, patre Boemundo, tantæ religionis, sanctitatis, doctrinæ, humanitatis & eloquentiæ fuit, ut omnium consensu pontifex crearetur, eo maxime tempore quo Lotharius in Italiam ueniens magistratum delegit, qui populo Romano ius diceret. Romani enim imperante Carolo ac filijs libertate aliqua post longam & grauem seruitutem usi sunt. Interim uero Lodouicus cum quadraginta diebus ferro ac flamma Britanniam uastasset, acceptis obsidibus Rhodomagū petiit, ubi Michaelis Constantinopolitani imperatoris oratores audit, eum consulentes, quid de sacris imaginibus faciendū censeret, abolendæ ne, an restituendæ uiderent. Hos autem ad pontificem reiecit, cuius maxime intererat ea de re decernere. Bulgaros deinde Pannonias inuadentes primo quidem repulit: uerum cum Haydo Aquitaniæ præfectus rebellasset, Abderamanni Saracenorū regis auxilijs fretus, omittere tantum bellum necesse fuit, hanc ob rem Bulgari per medias Pannonias in Dalmatiam infesto agmine penetrarunt. Sed antequam Lodouicus in Haydonem mouisset, magnam Hispaniæ partem deficientibus populis iam occupauerat, dimissa circumquaque classe, quæ maritis mare ciuitatis uexaret. Solus autem Bernardus Barchinonensium comes terra marique uexatus, in imperatoris fide permansit. At Eugenius dignitate corporis & præstantia animi insignis, spretis rebus omnibus humanis, uel potius fortunæ bonis, ad munificentiam & liberalitatem uersus, adeo rem frumentariam curauit, ut nullibi uisus quam Romæ annona uenderet. Præterea uero pauperū, pupilloꝝ, uiduarū causas & uirā ita tutatus est, ut ab omnibus merito pauperū p[ro]ficere. Hoc autē g[ra]tū uiuēdi, & añ pontificatū usus est: & dñi beatæ Sabinæ in Auentino p[re]sbyter esset, quā pontifex in meliōrē postea cultū restituit: & dum basilicæ Lateranensis archipresbyter esset, quo ex loco deinceps tantæ integritatis & modestiæ fuit, ad pontificatum omnium suffragijs traductus est. Huius præterea opera & precibus captiui omnes & exules ex Gallia tandem ad urbem redierunt, quos bonis paternis & fortunis omnibus spoliatos, suis facultatibus sustentauit, & in uita retinuit. Per eum quoque non stetit, quo minus Sico dux Beneuentanus Neapolitanos obsidione solueret, quos tum uehementer premebat: unde beati Ianuarij corpus Beneuentum transtulit, & in maiori basilica cum Desiderio & Felto honorifice collocauit. Siconem namque mouere in Saracenos pontifex adhortabatur, qui Panhormum in Sicilia iam ceperant. Cum his itaque artibus in pontificatu annis quatuor uiuisset, moritur pontifex optimus collachrymantibus omnibus, & suam uicem potius quam mortem sanctissimi uiri dolentibus, cum mors ei ad felicitatem uia optatissima esset, sepelitur autē in basilica Petri apostolorum principis.

VALENTINUS .I.

Valentinus patria Romanus, patre Leontio, tantæ uirtutis & sanctitatis fuit, ut nondum presbyter, sed diaconus summum pontificatus gradum meruerit: nec mirum, quippe cum apud Paschalem & Eugenium uiros sanctissimos & doctrinam & rationem bene ac sancte uiuendi à teneris annis usque ad maturam ætatem didicerit. Non ludis, non iocis, aut uoluptatibus intentus, ut plerique omnes adulescentes facere consueuerunt, sed doctrinam & beate uiuendi normam ex lectione uer-

C. p[ro]f.

C. II. pontif.

rum, & exemplo sanctorum pontificum sumens. Fuit præterea in homine tanta ingenij dexteritas, tanta eloquentia, ut facile quod uellet suaderet & dissuaderet: nisi nisi sanum, & quod doctrinam saperet, ac modestiam proponens. Postremo autem pietate, clementia, liberalitate, tum in uita priuata, tum in pontificatu nulli maiorum secundus est habitus. Has ob res omnium consensu pontifex creatus, meritis hominum qui tum erant id fortasse exigentibus, quadagesimo pontificatus sui die moritur, ac in basilica Petri sepelitur, conquerentibus omnibus eum hominem sibi morte sublatum esse: quo stante labe factari Romana libertas & Christiana religio uix poterat. Vacante autem sede Sicardus dux Beneuentanus, qui patre mortuo tyrannicam uitam ducebat, Deus dedit mortis Cassini abbatē à quo pecunias expetebat, in carcerē coniecit, quo in loco nō sine opinionione sanctitatis mortuus est.

GREGORIUS .III.

Gregorius quartus, patria Romanus, patre Iohanne, tituli sancti Marci presbyter, eo tempore pontificatum iniit, quo & Saraceni Asiam occupantes, ad sancta Palestina loca Christianis aditum interclusere, & Mauri in Siciliam classe delati ipsius insulæ magnam partem uastauerunt, occupato (ut dixi) Panhormo: Nec prohibere Veneti potuerunt quo minus id facerent, eo classe rogatu Michaelis imperatoris Constantinopolitani contendentes. Maior enim erat Maurorum classis, maiores etiā nauales copiæ. Crescebat tum res Veneta, quæ originem à Venetis omnibus habuerat, eo maxime tempore, quo Hunni Attila rege Aquileiam, Concordiam, Altinum, aliasque Venetiæ prouinciæ urbes ceperunt ac diruerunt, à sauitie barbarorum solis astuarijs & paludibus se ipsos tuentes. Dux Venetorum Iustinianus Patricius tum erat, cuius nomen ideo commemorare libuit, quod suis temporibus corpus sancti Marci Alexandria à mercatoribus Venetis in patriam delatum est: ubi nunc in maxima ueneratione habetur, extructo egregio templo in celebriore urbis loco, multis que donarijs in ipso sacello reconditis. Hinc primum Veneti Marci imaginem urbis patroni in uexillis retulerunt. At uero Gregorius cum intelligeret à Venetis Barbaros pelli ex insula non posse, legatos ad Lodouicum & Lotharium misit, quicquid rogarent ut primo quoque tempore Siculis auxilium ferrent: Tergiuersabantur hi, cum dicerent id bellum ad Michaelis imperatorem Constantinopolitanum pertinere, se tamen paratos esse communi impensa communibusque copijs rem ipsam gerere. Interea uero cum legati ea de re ultrocitoque mitterentur, Bonifacius Corsicæ comes cum fratre Bertario, & auxilijs quorundam populorum Hetruriæ classe in Africam delati, inter Vticam & Carthaginē quater cum hostibus congressus, tantam hominum stragem edidit, ut coacti sint Mauri, ut olim à Scipione uexati suos ex Sicilia reuocare, qui patriæ laboranti auxilium ferrent. Hac igitur ratione Sicilia à Barbarorum manibus liberata est. Redijt itaque ex Africā in Corsicam Bonifacius cum classe uictrici ingenti præda onusta. Sunt qui scribant, dñi omnia ubique in Italia pacata essent, Lotharium ægreferentem quod Lodouicus Carolus natu minimum, cui postea Caluo cognomen fuit, rebus in omnibus sibi præferret, patri uincula indidisse, nec ita multo post eum liberū dimisisse: eaque opportunitate Barbaros illectos ex Africā cum ingenti classe in Italiam delatos, Centumcellis applicuisse, urbemque (quæ nunc ciuitas uetus appellatur) ut quidam uolūt, delesse. Atque inde Romam mouentes, urbem ipsam cepisse, quod quidem uero dissonum est. De Centumcellis non negauerim. Barbaros uero urbem oppugnare adortos constat: sed Guidone Cispalina Marchione eam acriter defendente, incensis suburbij ac basilicis Petri & Pauli uia latina in saltum Cassinatē mouentes, ubi sancti Germani oppidum & monasterium beati Benedicti in monte positum euertissent, iuxta Lyrim fluuium ad mare descendentes classe ab Hostia eoauecta, Tarentum & Siciliam inuasere: atque (ut dixi) Bonifacij uirtute in patriam à ciuibus bello oppressis reuocati sunt. Crediderim ego tum Bartholomæi apostoli corpus ex Lipari Sicilia Beneuentum translatum fuisse à Sicardo Beneuentanorum principe, qui tanto bello interfuit, ne sanctissimi apo-

C. II. pontif.

Saraceni Asi-
am occupauerunt.Corpus S. Marci
à Venetis
mercatoribus in
patriam delatum
est.

stoli corpus in hostium christiani nois manus deueniret. Ad Gregorium redeo, qui tanta modestia fuit, ut electus à clero populoque Romano, non prius pontificum munus obire uoluisset, quàm à legatis Lodouici imperatoris ob eam causam Romam missis, qui diligenter tantam electionem discusserant, confirmatus est. Fecerat id Lodouicus non superbia motus, sed ne iura imperij amitteret, quippe qui natura clemens & humanissimus sit habirus; quicquid iura ecclesie & dignitatem semper tutatus sit. Instituit enim ne Christi ferui ulli seruituti humanae subiecti essent: & ut unaquaque ecclesia suos prouetus haberet, unde sacerdotes uiuerent, ne ob inopiam rerum cultum diuinum desererent: neque ob necessitatem quaestui sese dederent. Idem præterea octingentesimo ac trigesimo dominice incarnationis anno synodum multorum episcoporum habuit, excogitatum ad honorem dei & utilitatem ecclesiasticæ dignitatis: in qua quidem constitutum est, ne episcopi & clerici cuiusuis gradus pretiosas & exquisitas uestes, utpote sericas & coccinei coloris aut bracteatas ferrent; neque in digitis gemmas, nisi dum præfules sacrificant: in cingulis & calceis, crepidis aurum & argentum ferrent, quæ certe procul omni religione sunt, & magna incontinentiæ ac uanitatis signa manifestissima. Utinam nostris temporibus Lodouice uiueres. Indiget nunc ecclesia tuis sanctissimis institutis, tua censura, adeo in omnibus luxum & libidinem sese effundit ecclesiasticus ordo, coccinatos & trabeatos nunc inspiceres non homines, quod leue fortasse uideretur, sed equos & iumenta, præcedere dum incedunt magno adolescentum, & altero presbyterorum agmine subsequente, non in æfinis, ut Christus nostri dogmatis autor, & bene uiuendi unicum in terris exemplar, sed in equis præferocibus & phaleratis, ac si ex hoste deuicto triumphum ducerent. De genere uas, & egregia eorum supellectile, de quo cibarijs non attinet dicere, cum & Siculæ dapes, & Attalica ornamenta, & uasa corinthia, si hæc inspicias nullius pretij dici possint. Quid uero ex hac intemperantia nascatur dicere prætermittam, ne os (ut ipsi aiunt) in caelum ponam. Ad Lodouicum redeo, qui his artibus & humanis & diuinis rebus consulens, imperij sui anno trigesimo sexto mori, sepeliturque meritis in basilica beati Arnulphi. Hunc autem non multo post secutus est Gregorius pontifex, nobilitate insignis, sanctitate clarus, doctrina & eloquentia præcipuus, diligentia ac sollicitudine, tum in rebus diuinis, tum in humanis admiratione dignus. Nam & populi sui comoda mirum in modum curauit; diuites in officio continendo, pauperes pascendo, desperatos solando, errantes sanis admonitionibus in uiam rectam deducendo, ecclesias quoque multas uetustate collapsas restituit. Electos in sortem domini doctrina & exemplo, quoad uixit in officio continuit. Transtulit idem sanctissimus pontifex beati Gregorii corpus, atque eo loci collocauit, ubi nunc iacet magnis adhibitis ornamentis, quo in loco multi temporibus illis, religionis aut uoti causa excubare consueuerant. Ferunt & ab eodem corpora Sebastiani & Tiburtij à cœmiterijs, in quibus antè iacebant, ad basilicam Petri translata fuisse. Sunt qui scribant rogatu Lodouici Gregorium sanctorum omnium celebritatem calendis nouembris instituisse, eamque rem magnopere à Rabano monacho theologo insigni carminibus & prosa laudatam fuisse. In his enim duobus dicendi generibus uir doctus, ut illa maxime repleta te satis ualebat. Commentatus est idem Rabanus & librum Paralipomenon, & Machabeos. Habuit etiam sermones satis elegantes ad populum, sed is potissimum laudatur, quæ habuit in celebritate omnium sanctorum. Moris autem Gregorius pontificatus sui anno. XVI. sepeliturque in basilica Petri, ac sedes eius in morte diebus. XV. uacat.

SERGIUS. II.

Sergius secundus, patria Romanus, patre Sergio è regione quarta, eo tempore pontificatus in hunc, quo Michael imperator Constantinopolitanus moritur. Sunt qui Sergium primo quidem os porci appellatum fuisse dicant, & ob turpitudinem cognomen Sergij nomen sumpsisse, eamque consuetudinem ad nostras manasse, ut qui pontifices crearent, suo omisso, maiore nomina sibi inderent, licet ab omnibus non sit obseruatum. Vt cunctis est, constat Sergium ex illustri familia ortum, nequaquam à maioribus suis de generasse, adiuuantibus eius præclarum ingenium, Leone tertio, Stephano quarto,

CITI. pontif.

Nomina pontificum immutandi consuetudo

Eugenio secundo, & Gregorio quarto sub quorum moribus & doctrina ita uixit, ut solus mortuo Gregorio dignus haberetur qui pontificum munus obiret. Exarserat tum inter Lodouici filios tantum odij propter imperij diuisionem, ut in Antifiodorensi agro apud Frontanicum acerrime à Lodouico & Carolo contra Lotharium fratrem dimicatum sit, quo quidem multi utrinque cecidere. Lotharius enim tandem uictus Aquile granum confugit, atque inde quoque deturbatus instantibus hostibus Viennam cum coniuge & liberis se contulit. Insecuti & eum cum exercitu fratres, ad quos quidem placandos non solum multi regni ipsius proceres, sed ex Italia quidam iussu Sergij profecti sunt, inter quos Georgius archiepiscopus Rauennas primus est habitus: qui cum secundo prælio apud Lotharium componenda rei causa esset, ac fortuna ad Lodouicum & Carolum inclinasset, totum comitatum in prælio amittens (eum enim cum trecentis equitibus uenerat) uix solus è tanta strage fuga prolapsus est. At uero hi communè totius regni calamitatem & interitum miserati, fœdera pacis in hunc modum inuenit, ut pars illa occidit talis regni, quæ à Britannico oceano usque ad Mosam flumem prinet, Carolo obtineretur, in eaque etià Francorum nomene maneret; utque Lodouico Germania cõtingeret usque ad Rheni fluenta, & trans Rhenum quicquid genitor possideret. Lotharij autem cum impij titulo urbem Romam obtineret eum Italia & ea parte Gallia, quæ olim Narbonensis, nunc Romana prouincia uocatur: huic autem addidit eam quæque partem, quæ inter Scaldam & Rhodanum fluuios Lotharingia nomene accepit à Lothario, ut arbitrator. Rebus autem ita compositis, Lotharius Lodouicum filium quem regni socium ascuerat, in Italia cum ingenti exercitu mittit: huic socios addidit Drogonem Metensem episcopum, atque alios uiros ecclesiasticos prudetia & auctoritate dignos, quorum consilijs uteretur. His autem adulescens nimia felicitate elatus, quacumque iter facit cædibus omnia & rapinis uastat, incedit & diruit. Verum cum urbi appropinquasset, eique obuiam honoris causa Romani ciues prodissent, deposita ferocitate illa Gallica mitior esse cœpit, quæ ei præsententiã ingredi urbem pacato agmine liceret. Prodeunt & obuiam ad primam lapidè sacerdotes cum crucibus, & hoc cætu Benedictus qui uenit in nomine domini, ofansina in excelsis. Atque eum usque ad gradum sancti Petri comitantem, ibi pontificè offendens mutuo osculo, mutuaque salute data & accepta, ad argenteas portas simul puenere clausas quidem. Tunc pontifex, si pacato magis quam hostili animo ad nos uenisti, sique ad reipsum christianæ utilitatè magis respicias quam ad uoluptatè saeuendi prædandam ue, meo iussu ingredi: si alter animatus es, fores ne tetigeris: nam supra caput enses habes scelerum omnium ultorem. Cum autem bono animo esse pontificem iussisset, statim eum iussu fores patuere. Ingressi itaque pariter magna Romanorum ac Francorum multitudinem tunc præcedere tunc sequente, cum ad altare beati Petri puenissent, procidentes simul omnipotentij deo & apostolorum principi gratias egerunt, quæ sine ullo maleficio res ex sententiã acta esset pœtecostes octaua. Verum cum postea à multitudine militum suburbia uastarent, parumque abesset quæ urbem prædandi causa irruperent, octauo ex quo uenerat die uidetibus omnibus qui aderat, Lodouicij regis oleo sancto inungit, corona donat, Italia regem decernit. Ad quem Sigolphus dux Beneuetanus salutandi hois causa statim uenit, qua quidem multitudine & arbores tricata, & pecora distracta, & segetes (ut fit) in pabulum equorum succisæ sunt. His itaque pontifex quicquid petierit honestè præsertim facile concessit, quæ citius ab urbe discederent. Unde Romani tyrannicæ immanitatis metu liberati, sanctissimum pontificem uerum Christi uicarium & unicum patriæ parentem predicabant. Qui quidem ad ornanda templa conuersus, basilicam sanctorum Syluestri & Martini uetustate collapsam restituit, in eaque una cum ipsis cõfessoribus Fabiani, Stephani, Sotherij, Asterij, Cyriaci, Mauri, Smaragdi, Anastasij, Innocentij, Quirini, Leonis, Arthemij, Theodori, Nicandri corpora collocauit. Struxit & à fundamentis ad ipsius basilicæ latus in honorem Petri ac Pauli monasterium, ubi continuo res diuina agebatur. Demum uero sanctissimus pontifex re ecclesiastica bene ac integre gubernata, tertio pontificatus sui anno moritur, sepeliturque in basilica Petri, uacatum eius in morte Romana sedes mensibus duobus, diebus, XV.

LEO. III.

CV. pom.

Lodouicus Italia rex decernitur.

LEo quartus, patria Romanus, patre Rhadulpho, anno incarnationis octingente simo quadragesimo octavo pontifex omnium consensu decernitur, ac merito quidem. Vir enim fuit in omni uita priuata etiam religione, innocencia, pietate, humanitate, gratia, liberalitate, doctrina ecclesiastica præcipue insignis. Tanta præterea prudentia & uirtutis fuit, ut euangelij sententia, serpentis astutiam, ubi oportebat, & columnæ simplicitatem imitaretur. Tam constanti aut fama impulsus Sergius secundus Romanus pontifex hominem totius uirtutis exemplar, ex subdiacono presbyterum creat, eundemq; titulo sanctorum quatuor coronatorum præficit. Vnde postea mortuo Sergio ad lateranensem basilicam ductus, ac in sede Petri collocatus, ut uerus & dignus pontifex ab omnibus salutatur. Ex osculati sunt etiam eius pedes, qui prope aderant morè antiquum seruantes. Sunt qui arbitrantur huius sanctissimi uiri orationibus deum pmo Saracenorum rabiem naufragio, dum ouusti præda domum redeunt compescuisse. Nam superato apud Tarentum nauali prælio Theodoro Michaelis imperatoris duce, Italiam nemine obstantè longe ac late populati; captiq; Ancona ac direpta, uexatoq; itè Dalmatico sinu, dum læti domum redeunt, uolente deo procellis fluctuum obruuntur. Liberatus Saracenorum metu Leo, & sedilia in uestibulo atrij lateranensis posita ex marmore construxit, & solarium à Leone tertio inchoatum perfecit. Instituit item pius antistes, ut quotannis à cuncto clero in basilica Pauli ipsius apostoli natali die hora uespertina celebraretur. Mandauit præterea ne laicus quispiam presbyterium ingrederetur, dum sacra fierent. Habita etiam suo iussu eisdem ferme diebus supplicationes ad auerendam iram dei, quam frequentes terræ motus præ se ferebant. Crucem quoq; quam Carolus Romanorum imperator Constantianæ basilicæ donauerat, furto gemmis spoliatam mirum in modum exornauit. Hunc aut tantæ sanctitatis fuisse constat, ut & basilicum serpentem (quem latini regulum appellare possunt) suis orationibus è fornice sanctæ Lucie uirginis in Orpheæ expulerit, cuius halitu et ueneno multi mortalium perierat; et in cædium illud signo crucis extinxit, quod diu per domos Saxonum & Longobardorum uagatum diu Petri basilicæ appropinquabat. Hoc aut factum est octaua die ab assumptione beatæ dei genitricis, qui dies postea ut festus celebratus est non longe à basilicæ Laurentij martyris extra moenia. Eo namq; loco ipsius uirginis tēplum extabat, cui magnificentissimus pontifex multa dona ex argento aurouè obtulit. Præterea uero opus suum basilicæ sancti Martini & Syluestri in montibus, incrustationemq; parietum à Sergio inchoatam ipse perfecit, ut epigramma indicat, quod solum superest; nam pictura iam pridem corruit, uel incuria hominum, uel uetustate & situ. Suo quoq; iussu crux illa quæ ante pontificem à subdiacono fertur ex auro facta, gemmis ornatur, nullum genus ornamentum relinquens, quod ad dignitatem saluatoris nostri pertineret. Restituit quoq; urbis moenia, & portas uetustate collapsas. Ad hæc uero, XV. turres propugnacula urbis à fundamentis erexit: harum duas permaxime necessarias, hinc dextra, hinc sinistra Tiberis amnis posuit infra Ianiculum & Auentinum, ne subuehi naues hostium ad diripiendam urbem possent. Idem quoq; sua diligentia corpora sanctorum quatuor coronatorum inuenit, eorumq; templum in splendidiorem formam instaurauit. Sanctos ipsos sub altari collocauit, Sempronianum, Claudium, Nicostratum, Castorium. His addidit & corpora Seueri, Seueriani, Carpophori, Victorini, Marij, Felicissimi, Agapeti, Hippolyti, Aquilæ, Prisci, Aquini, Narcissi, Marcellini, Felicis, Apollinis, Benedicti, Venantij, Dionisij, Liberalis, Festi, Marcelli; Addidit & caput sancti Proti, Cæcilie, Alexandri, Sixti, Sebastiani, Prædis. At uero dum his rebus, ut sanctissimum uirum decebat, quam diligentissime uacaret, nunciaretq; Saracenos cum magna classe diripiendæ urbis causa aduentare, & neapolitanos ac cæteros illius oræ maritimæ paulo post ipsi urbi auxilio futuros, ipse statim cum quanta potuit manu Hostiam proficiscitur; eoq; oēs auxiliares copias conuocat, cum hostibus dimicaturus si copiam pugnandi fecissent. Suos autem sanctissimus pontifex ad communionem primo adhortatus, ubi id obsequens fecissent, orationem ad deum his uerbis habuit: Deus cuius dextera beatum

Oratio pontificis prima.

Petrum ambulantem in fluctibus ne mergeretur erexit, & coepostolum eius Paulum terrore naufragantem de profundo pelagi liberauit, exaudi nos propitius, & concede, ut amborum meritis horum fidelium tuorum brachia contra inimicos ecclesiæ tuæ sanctæ dimicantia omnipotenti dextera tua corroborent & cōualescant: ut de recepto triumpho non men sanctum tuum in cunctis gentibus gloriosum appareat. His dictis statim facto signo crucis pugnandi copiam fecit, qui ita alacriter pugnam iniere, ac si uictoriam certam sibi propositam uiderent, tandem uero post longum & acre certamen hostes superantur fuganturq; multi in ipso prælio utpote nauali periere: pleriq; tamen uiui capti, & Romanam perducti sunt. Placuit etiam ciuibus Romanis quosdā ad terrore non longe à portu Romano furca suspendere, aduersante tamē Leone ob mansuetudinē & clementiam, qua potissimum insignis habebatur: sed ire obuiam multitudine in tanto præsertim furore non licuit. Eorum uero opera, qui uiui Romam perducti sunt, usus est Leo in restituendis ecclesijs, quas ipsi Agarenij quondā diruerant & incendierant, in extirpandis moenibus, quibus uaticanum cinxit, Leoninamq; urbem de suo nomine appellauit. Idq; potissimum effectit, ne deinceps hostibus liceret ecclesiam beati Petri una uel leui incurisē spoliare & incendere, ut ante consueuerant. Non caruere suis precationibus portæ. In ea enim quæ ad sanctum Peregrinum ducit, hæc erant in marmore cæsa: Deus qui apostolo tuo Petro collatis clauibus regni cælestis, ligandi atq; soluendi pontificium munus tradidisti, concede ut intercessionis eius auxilio à malis nexibus liberemur, & hæc ciuitatē quæ nouiter te adiuuante fundauimus, fac ab ira tua in perpetuum manere securam, & de hostibus quorum causa constructa est, nouos ac multiplices habere triumphos. In secunda uero porta quæ apud Hadrianam molem ad prata ducit, hæc uerba inerant, Deus qui ab ipso huius mundi principio hanc sanctam catholicam & apostolicam Romanam ecclesiam ab hostibus custodire & confirmare dignatus es, iniquitatis nostræ chirographum pro priariis emenda, & urbem hæc quam tuo sancto nomini per apostolorum Petri & Pauli suffragia nouiter dedicauimus, ab omnibus inimicorum insidijs securam permanere cōcede. Tertia aut præcatio erat in frontispicio portæ qua ibat ad scholam Saxonum, his uerbis, Præsta quæsumus omnipotēs & misericors deus, ut ad te toto corde clamantes intercedente beato Petro apostolo tuæ pietatis indulgentiam cōsequamur, & urbs quam ego famulus tuus Leo quartus episcopus Romanus te auxiliante meo nomine Leonina uocaui, nouoq; opere dedicauit, ut securam atq; illa sã pmaneat apud clemētiam tuam iugiter exoramus. Hanc autem urbem primo pōtificatus sui anno inchoatam, demum sexto ab soluit: eamq; Coris quos Saraceni ex insula depulerant incolendam dedit, assignatis uiritim agris unde uiuerent. Sed miror in portis ipsis aliam nūc inscriptionem legi uersibus hexametris ineptis quidem, quos certe Leonis nullo modo esse arbitror, licet sub eius nomine feratur. Ex manubijs uero Saracenorum dona quedā, tum ex auro, tum ex argento basilicis Romanis obtulit. Sunt qui scribant eius mandato etiam basilicam sanctæ Mariæ in uia noua ædificatam fuisse, & turrim in uaticano apud sanctum Petrum quam ad huc cernimus. Fores præterea sancti Petri ab Agarenis direptas ex argento restituit. Synodus VII. & XL. episcoporum habuit, in qua ex decretis maiorum suorum Anastasij presbyteri cardinalis sancti Marcelli multis criminibus conuictū damnat, & ab ecclesiā reijcit, eo maxime q; parochiam suam p annos quinq; cōtra canonū instituta deseruerit. Colonias præterea ex Sardinia Corsicæq; quæ pulsas Saracenis iam respirare cœperat. Hostiæ cultoribus propter insalubritatē aeris & frequētes direptiones uacua duxit. Lothario postremo egregie lassificat, q; delatioē quondam impulsus Romam uenerat, q; intellexerat Leonem transferendi impium ad Constantinopolitanos cōsilia iniisse. De delatorib; in mediatio deprehēsis (ut par erat) supplicium sumit, atq; amicitia inter utrunq; integrat. Sūt q; scribat Iohannē Scortū huius temporibus fuisse, uirum in reb; diuinis doctissimū, q; in Franciā ueniens regis Lodouici iussu hierarchiā beati Dionysij è græco in latinū trāsulit, nec ita multo post (ut aiunt) à discipulis stylo cōsolus perijt. Tati sceleris causa nūq; traditur. Ferunt item Alidulphum Angliæ regem ob religionē insulam uictigalem ecclesiæ Romanæ

Leonina urbs.

Oratio pontificis ante portam primam.

Secunda.

Tertia.

Synodus septima et quadragesima episcoporum.

Fecisse, singulis nummis argenteis in singulas domos quotannis collatis. Moritur autem Leo uir sanctissim' & optime de ecclesia dei, deq; urbe Roma ac nomine christiano merito, consilio, autoritate, diligentia, doctrina, magnificentia præclarorum operū anno pontificatus sui octauo, mense, III. die sexto. XVI. calendas Augusti, sepeliturq; in basilica Petri. Vacat tum sedes mensibus duobus, diebus. XV.

IOHANNES. VIII.

CVI. pontifex

Iohannes octauus... ad episcopatum assumptus... in facis litibus pares haberi... uolentia... moritur... in basilica Petri... mense III. die sexto. XVI. calendis Augusti, sepeliturq; in basilica Petri.

BENEDICTVS. III.

CVII. pontifex

Benedictus tertius, patria Romanus, patre Petro, merito Benedictus appellatus est ob sanctitatem uitæ & rerum diuinarum gratiam. Sub Gregorio enim militans, cum ab eo subdiaconatus gradum accepisset, ita deinceps uixit, ut mortuo Leone unus Benedictus tanti pontificis dignus successor haberetur. Ad hunc itaq; concurrentes omnes tanquam ad unicum & benignissimum fidus à deo in terras missum, eū pontificem decernunt.

bus & plaudentibus. Tantæ em mansuetudinis fuit, tantæ dignitatis corpore & animo, ut tam in magistratu constitutus, q̄ in uita priuata charus omnibus & gratus uideretur. Hic quidem ad cultum diuinum conuersus, multas ecclesias ueritate collabentes restituit, & dona pleraq; in earundem sacraria reposituit. Instituit præterea ut funeribus episcoporum, presbyteri aut diaconi pōtiffex unā cum clero interefferet honorādi corporis defuncti, & commendanda animæ gratia mandauitq; ut uicissim clerus mortui pontificis funus celebraret. Ipse uero quod instituit dum in uita esset, non uerbis tantum, sed re ipsa tenuit. Sacerdotum enim funerib; semper interfuit. Aegrotos præterea inuisit, pauperes aluit, desperatos & calamitosos consolatus est, uiduas & pupillos acerrime sustentabat. His artibus uitam sanctissimam tradens suo magis q̄ populi Romani tempore, moritur pontificatus sui anno secundo, mense, VI. die. IX. Sepultus est autē antefores basilicæ beati Petri apostoli, Interim uero dies, XV. episcopatus uacat.

NICOLA VS. I.

CVIII. pō.

Nicolaus primus, patria Romanus, patre Theodosio bene ac sancte à teneris annis educatus, primo quidem subdiaconus à Sergio, mox uero diaconus à Leone creatur. In quo ordine adhuc constitutus nullum genus pietatis contempsit, Benedicti corpus suis manibus tumulo collocauit non sine multis lachrymis. At uero cum peracto de more funere creare alterum pontificem necesse esset, cumq; ieiunijs, uigilijs, orationibus instarent homines, ut talem a deo consequerentur pontificem, qualem amiserant, in basilica sancti Dionysii confessoris atq; pontificis (eod nanc; eius rei causa conuenerant) post longam consultationem Nicolaum absentem pontificem creant: & fugientem in uaticanum, latitantemq; uitandi honoris causa conquistum in atrium lateranense perduxerunt, nolentem etiam in solio apostolico collocarunt. Deinde uero in basilica Petri consecratus, sumptq; de more pontificia corona, multa cū Lodouico Cesare qui tum aderat collocutus est, tum ad pontificatum, tum ad imperium pertinentia.

Tiberis exarscentia iam magna ut diluuium instare Romanam putauerint.

aderant, se ueniam petere. Motus hac confessione pontifex, & precibus qui tum aderat, his conditionibus Iohannē in gratiam recipit, ut & se in cōcilio de hæresi purgaret, utq; quotānis Romā se profecturum polliceretur, quoad fieri posset, & ne electis etiā canonicis in flamminea episcopos consecrandi facultatē haberet, nisi id sibi à sede apostolica literis concederetur: ne uē eosdē episcopos Romam proficisci quotiescūq; uellent prohiberet, utq; ei nullam exactionem quam sacri canones non recipiunt, nullum morem, nullam consuetudinē intrudere liceret. Postremo uero ei sub anathematis pœna mādātum est, ne de bonis ecclesiæ quicquam immutaret aut decerneret inconsulata sede apostolica: ne uē etiam prophana ei recipere liceret, nisi id placere summo pontifici intellexisset. Has autem sanctissimas iussiones tota synodus ita approbavit, ut ab omnibus teracclamatur sit, Rectum iudicium summi præfulis, iusta diffinitio pastoris uniuersalis ecclesiæ, Salubris institutio Christi discipulis omnibus placet. Omnes autem eadem dicimus, eadem sapimus, eadem iudicamus. Tum uero Iohannes uidentibus omnibus, eadē se consuaturum iureiurando & scripto confirmauit. Atq; ita soluta synodo Iohannes Rauennam ad suos rediit, liberatus autem hac molestia pontifex ecclesiam dei genitricis (quæ prius antiqua, nunc uulgo noua appellat) restituit, egregijsq; picturis exornauit. Regem Bulgarorum cum omni prouincia ad fidem Christi literis & fanis admonitionibus cōuertit, eisdēq; Bulgaris episcopos & presbyteros dedit, qui neophytos in fide cōfirmarent, pulso Photino, cuius fraude in errorem Bulgari dilapsi fuerant. Pacē præterea inter Lodouicum imperatorem & Andalysium Beneuentanum ducem cōposuit. Sacraenos Beneuentum usq; aliquando peruagatos repulit. Postremo uero approbātē Lodouico imperatore instituit, ne princeps ullus secularis aut imperator concilijs clericorū interesse auderet, nisi fide ageretur, licere tum ac par esse censuit. Sunt qui scribāt beatum Cyrillum ex Gersona Ponti Clementis corpus Roma tum detulisse: idq; in ecclesia his temporibus sancti Clementis appellata, reconditum fuisse, nec ita multo post Cyrillum mortuum eo loci sepultum iacere. Nicolaus autem in omni genere uirtutis unicus uiri exemplar septimo pontificatus sui anno, mense nono, die decimotertio moritur, & ante fores basilicæ beati Petri ex testamento sepelitur. Sunt qui scribāt post mortem eius annis octo, mensibus septem, diebus nouem sedem uacasse.

HADR IANVS .II.

H Adrianus secundus, patria Romanus, patre Talaro episcopo, Sergio pontifici familiaris fuit: a quo cum aliquādo denarios quadraginta dono accepisset, domū rediens dispensatori mandauit, ut eos peregrinis & pauperibus, qui in uestibus lo domus suæ stabat erogaret. Facere ille mādātā conatus, cū uideret ne minima qdem pti tantutula re satisfieri posse, ad Hadrianum rediēs, rem ipsam exponit. Tum Hadrianus accepta pecunia ad pauperes ueniēs, & ternos denarios singulis præstitit, et totidē sibi rei familiari satisfacturus reseruauit, admiratē dispensatore miraculo rei, Cui Hadrianus uidēs, inq; quā benignus & largus sit dominus his præfertim, qui liberales & munifici in pauperes sunt? Hac & alijs uirtutibus tanto in pretio apud omnes fuit, ut cū de pontifice creando sermo haberetur, certatim omnes unicum Hadrianū deligerent, quē etiam ab ecclesia sanctæ dei genitricis ad Præsepe ad Lateranensem basilicam nolentē de tulere, ac statim pontificem crearent. Non est habita in tanto tumultu cuiuspiam ratio. Hanc ob rem Lodouici legati, qui eius rei causa aderant indignati, quod nusquā (ut par erat) dum hæc agerentur interesse potuissent, & autoritatem imperatoris in creādo pontifice interponere. Legatis autem hac ratione satisfactum est, quod dicerent multitudinīs uoluntatem in tanto tumultu moderari non potuisse, eos tamen recte facturos si uirum optimum, quem & clerus & populus elegerat de more pontificem salutarē. Fecere id legati, quāquam aperte cernerent clerum & populum eligendi pontificis totam autoritatem sibi uendicare, ne deinceps principis cuiuspiam nutus expectaretur: forte etiā ut libertas ecclesiastica tū * mollesceret. Superuenerē à Lodouico imperatore literæ, quibus Romanos admodū laudat, q; summum pontificē sancte & integre creassent, nō ex

Alij iollesceret.

pectato alioq; uoto, q forte ea in re ob ignorationē psonarum minus iudicij habuissent. Qui em fieri posse dicebat, ut peregrinus & hospes dignoscere possit in aliena repu. q; potissimum cæteris præferendus sit. Id maxime ad ciues ptinere, & ad eos pferit qui cū inquilinis fam illariter uiuere. Hadrianus aut pontificatū adeptus, omnia quæ ad honore summī dei pertinerēt diligenter circūspiciebat, uerbis, exemplo, autoritate, tum sua, tum maiorū, unumquēq; ad bñ beatēq; uiuendū cohortatus. Circūuētōs etiā alioq; iudicij & potētia acerrime tutatus est. Haberi em synodū Constantinopoli passus est, qua & pulsus Photius uir seditiosus, & restitutus Ignatius iā antea iniuria pulsus. Habita etiā in eadem synodo longa contentio est, Bulgari ne (quorū legati tum aderant) sedē Romanæ an Constantinopolitanæ subiecti essent. Tandem uero Basilio contradicente Romanæ sedē adiudicant. Quare Hadrianus à Bulgari rogatus, ut uirū uita & doctrina insignem in prouinciā mitteret, cuius autoritate & exemplo in fide Christi retinerētur. Tres sanctissimos uiros eō tum summa potestate misit, qui ecclesias illas ex sentētia ad meliorem cultū redigerent. Hi aut fuerē, Syluester subdiaconus, Leopardus Anconitanus, Dominicus Taruisinus, qui rem omnem ex snā pontificis breui cōposuerē. Quāquam Bulgari nō ita multo post donis & pollicitationibus à Constantinopolitanis corrupti, pulsus Latinis sacerdotibus Græcos receperint: quæ quidem seditio multorum malorū incendia inter Græcos & Latinos suscitauit. Hadrianus uero sese omnibus ecclesiæ hostibus quoad fieri poterat obijciens, cum mortuo Lodouico Carolum filiū inuncturum esset, mori pontificatus sui anno, V. mense, IX. die, XII. Eius autē añ mortem & tribus diebus sanguine apud Brixiam pluit, & locustæ Gallias mirū in modum uastarunt, tam calamitosæ mortis indicia permaxima.

IOHANNES .IX.

Iohannes nonus, patria Romanus, patre Gundo, in initio pontificatus sui Carolū, qui tum Romam uenerat imperatorem decernit. Hanc ob re indignati duo Caroli Lodouici regis Germaniæ filij, contractis undiq; copijs in Italiam descendunt patris Carolum imperio simul & uita priuaturū. Is aut tridentinos salus nepotibus clausurus cum exercitu Veronam properans, apud Mantuam ualitudine correptus, uenenata positione mori, quam Zedechias Iudæus quo medico utebatur, curandæ ualitudinis causa (ut creditum est) ei dederat. Ea re cognita Iohannes pontifex omnibus uiribus annitebat, ut Lodouicus rex Franciæ Caroli filius imperator decerneret. Quo minus aut id faceret, obstitere Romani proceres, Carolum tertium Germaniæ regem, qui cum fratre Carolomanno iam partem Italiæ occupauerat, imperatorem esse cupientes. In tanta uero seditione cum non deessent, qui etiam Lodouico fauerent, pontifex capis, & in uincula conijctur. Hanc ob rem non ita multo post adiuuantibus quibusdam amicis ē uinculis prolapsus, ad Lodouicum cognomento Balbum in Franciā confugit; ubi per annum immoratus & regem inunxit, & controuersias quasdam inter ecclesiasticos ortas sustulit. Nam Gilbertus Neumanensis episcopus Leonem abbatem possessione monasterij sui uir priuauerat. Erat em monasterij sancti Petri, in quo beati Aegidij corpus quiescebat. Situs aut loci Flauianus appellatus est à ualle Flauiana, quam Flauius quondam rex beato Aegidio donauerat: postea eo loci in honorem Petri & Pauli monasterium cōdiderat. Multis itaq; episcopis & iudicibus astantibus pontifex cognita causa Leonis monasterium adiudicat. Arelate hac contentio extincta est. unde Iohannes abiens, annuente Lodouico apud Treas ciuitatem concilium habuit: in quo & multa ad fidē pertinētia sunt instituta, & Flandris qui tum primum ex locis nemorosis ad meliorem cultū uenerant, episcopus datus est. Verum cū Italia à Saracenis uastaret, cumq; iam motis Cassini monasterij cepissent ac diripiissent, Iohannes Romā accitus adiuuantibus principibus Christianis, Agarenorū magnam prem Italia ac Sicilia expulit. Carolum præterea, quo ei liberi us in urbe uiuere liceret, imperij corona donauit, tertiusq; Carolus appellatus est. Qui postea in Normānos mouēs, Franciā & Lothoringiā uastantes, ita eos pdomuit, ut Rhodifredus eorū rex pacem petere & fidem Christi suscipere coactus sit: quē imperator in

Tribus diebus sanguine pluit.

CX pontifex,

Carolus imp.